

Finansutskottets betänkande

1981/82: 1

om vissa ekonomisk-politiska åtgärder, m. m. (prop. 1981/82:30)

I proposition 1981/82:30 om vissa ekonomisk-politiska åtgärder, m. m., har regeringen (ekonomidepartementet)

dels föreslagit riksdagen att godkänna de allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken som förordats i propositionen;

dels framlagt förslag till vissa ekonomisk-politiska åtgärder inom försvars-, social-, kommunikations-, budget-, jordbruks-, handels-, arbetsmarknads-, bostads- och industridepartementens verksamhetsområden (bilagorna 1-9).

Bilagorna 1-5 och 7-9 har remitterats till berörda fackutskott, bilaga 6 Handelsdepartementet och propositionen i övrigt till finansutskottet.

Utskottet behandlar i detta betänkande de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken. Bilaga 6 Handelsdepartementet behandlas i betänkande FiU 1981/82:2.

Med anledning av propositionen har motionerna 1981/82:5, 7-18, 33, 34 och 44-65 väckts. Motionerna 8 yrkande 1, 46 och 57 har remitterats till finansutskottet och övriga motioner till berörda fackutskott.

I detta sammanhang behandlar utskottet följande motioner:

1981/82:8 av Gösta Bohman m. fl. (m) vari såvitt nu är i fråga hemställs

1. att riksdagen bifaller vad i motionen anförts om inriktningen av den ekonomiska politiken,

1981/82:46 av Olof Palme m. fl. (s) vari hemställs

1. att riksdagen godkänner de allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken som förordas i motionen.

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om en översyn av valutapolitikens utformning.

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om villkoren för kontokreditgivning.

4. att riksdagen hos regeringen hemställer att förhandlingar snarast tas upp med kommunförbunden om kompensation för ränteförluster till följd av de nya rutinerna för utbetalning av kommunalskattemedel.

1981/82:57 av Lars Werner m. fl. (vpk) vari såvitt nu är i fråga hemställs

1. att riksdagen beslutar att avslå de i proposition 1981/82:30 förordade allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken och godkänna de allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken som förordas i motionen.

Propositionen

I propositionen har regeringen efter föredragning av statsrådet Rolf Wirtén föreslagit riksdagen att godkänna de allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken som förordats i propositionen.

Efter en genomgång av den ekonomiska utvecklingen under senare år och motiven till fullmäktiges i riksbanken beslut den 14 september 1981 att devalvera kronan anger ekonomi- och budgetministern följande i fråga om *den ekonomiska politikens inriktning*:

Devalveringen innebär att världsmarknadspriserna på varor i internationell handel höjs med 11 % räknat i svenska kronor. För att devalveringen skall bli framgångsrik krävs att denna prisökning endast i mycket begränsad utsträckning får slå igenom i vår inhemska pris- och lönenivå. Det är endast genom att hålla tillbaka våra inhemska priser och löner som devalveringen ger den åsyftade sänkningen av de svenska relativpriserna och relativkostnaderna.

Den sålunda förbättrade konkurrenskraften skall möjliggöra en expansion i den konkurrensutsatta sektorn. Denna expansionsprocess inleds med en ökad efterfrågan på svenska produkter som vi kommer att kunna avläsa i ökad export och minskad importpenetration på den svenska marknaden. Detta leder till en viss lageruttömning, men det ger också ökad produktion och ett bättre sysselsättningsläge än vi annars skulle haft i den konkurrensutsatta sektorn. Dessa effekter gör sig märkbara redan under de första månaderna efter devalveringen.

För att uppgången skall bli bestående krävs emellertid att investeringarna kommer igång inom industrin. I annat fall kommer uppgången att bromsas på grund av kapacitetsbrist i den mest expansiva delen av industrin. Man måste också i ett relativt tidigt skede förvänta sig en lagerupphyggnad. Denna fas kan vi väntas komma in i under andra halvåret 1982. Uppgången får då också ytterligare näring av den internationella återhämtning som då förefaller sannolik.

I detta skede med en samtidig efterfrågeökning från export, investeringar och lager blir de krav uppgången ställer på den svenska ekonomin betydande. Det är då av yttersta vikt att efterfrågan från andra delar av ekonomin hålls tillbaka. I annat fall kan vi närma oss kapacitetstaket för snabbt med efterfrågeinflation som följd.

Förutom genom ökade investeringar måste också utrymme för uppgången skapas på kapacitetssidan genom en flexibel arbetsmarknad. I annat fall är risken stor att inflationsdrivande flaskhalsar uppstår vilka bl. a. leder till ökad löneglidning.

Under 1983 kommer de angivna kraven ytterligare att skärpas, alltefter-

som kapacitetsutnyttjandet i ekonomin ökar. Självfallet är därmed en lugn avtalsrörelse 1983 en viktig förutsättning för en fortsatt återgång mot balans.

Under hela uppgångsfasen kommer inflationsfaran och flaskhalsproblemen att vara ett latent hot mot en återgång till balans. För att devalveringen skall lyckas krävs att dessa faror så långt som möjligt undanröjs. Den ekonomiska politiken måste därför utformas så att

- inflation och inflationsförväntningar dämpas.
- kapacitetstillväxten i den konkurrensutsatta sektorn främjas genom en förbättrad produktionsförmåga.
- efterfrågan från offentlig och privat konsumtion hålls tillbaka.

Under rubriken *kamp mot inflationen* anges i propositionen att devalveringen kommer att leda till en engångshöjning av prisnivån med ca 2,5 %. Reallönerna minskar i motsvarande mån. I syfte att motverka detta och att förhindra att avtalens prisklausuler utlöses föreslås därför att mervärdeskatten sänks från den 1 november 1981. Den nya skattesatsen blir 20 % räknat som påslag på varans pris exkl. skatt att jämföra med 23,46 % f. n. Beräknat på varans pris inkl. skatt blir skattesatsen 16 2/3 % mot nuvarande 19 %.

Ekonomi- och budgetministern framhåller att löntagarna redan tidigare har accepterat en betydande nedgång i sin reala standard under avtalsperioden. I det läge vi nu befinner oss är det därför naturligt att den börda som devalveringen medför fördelas också på övriga grupper i ekonomin. Det är detta som åstadkoms genom kombinationen av sänkt mervärdeskatt och tidigare lagda besparingar. Devalveringen i kombination med övriga åtgärder som nu föreslås eller planeras inför budgetåret 1982/83 ger alltså en åtstramande effekt på den inhemska efterfrågan för år 1982 sammantaget.

År 1982 kommer den inhemska efterfrågan enligt propositionens bedömning att utvecklas mycket svagt. Exkl. lager kommer den att minska med 0,9 %. Därtill kommer ett positivt lageromslag som motsvarar 1,3 % av BNP. Av lageromslaget ligger emellertid en betydande del på olja, varför resurskravet på den inhemska ekonomin blir mer begränsat än vad siffran antyder. Sammantaget bör en inhemsk efterfrågeökning strax över noll år 1982 vara väl förenlig med de krav på inhemsk åtstramning som devalveringen ställer, anför statsrådet.

De föreslagna åtgärderna kompletteras med ett prisstopp till årets slut. Som stoppriser gäller de priser som rädde den 11 september 1981. När mervärdeskatten sänks avses stoppriserna att sänkas i motsvarande grad.

Åtgärderna medför enligt propositionens bedömning att avtalsklausulen inte torde behöva utlösas i år. Totalt räknas med att prisstegringarna under loppet av 1981 blir inemot 10 %. De priser som ingår i avtalsklausulen och som bl. a. exkluderar stigande energipriser ökar dock väsentligt långsammare.

I förlängningen av regeringens ekonomiska politik ligger att inte heller avtalens prisklausul för 1982 skall behöva utlösas. Löneökningen på ca 7 %

kan nämligen, kombinerat med en viss ökning av produktiviteten, väntas medföra att kostnadsökningen per producerad enhet ungefärligen ökar med 5 % år 1982. Den strama inriktning som den ekonomiska politiken ges med bl. a. en påtaglig uppbromsning av de offentliga utgifterna kommer också att verka dämpande på inflationstendenserna, framhåller ekonomi- och budgetministern. I detta sammanhang har växelkurspolitiken en viktig roll att spela. Riksbanken har möjlighet att ändra riktmärket för valutaindex så att kronan apprecieras med upp till 4 % för den händelse detta skulle behövas.

I syfte att motverka den budgetförsvagning som följer av den sänkta mervärdeskatten och devalveringen bör enligt regeringens uppfattning andra åtgärder vidtas för att stärka statsbudgeten. Därför föreslås att ca 4 miljarder kronor av de i proposition 1980/81:150 aviserade besparingarna om 12 miljarder kronor tidigare läggas.

I propositionen framhålls att en högre vinstnivå i företagen är en önskvärd effekt av devalveringen. I syfte att skapa incitament för företagen att utnyttja det förbättrade vinstläget till ökade investeringar föreslås att 25 % av vinster över 1 milj. kr. under 1982 betalas in på tillfälliga vinstkonton i riksbanken.

Vidare föreslås eller aviseras åtgärder i propositionen i syfte att förbättra näringslivets produktionsförmåga. Den av regeringspartierna och socialdemokraterna träffade överenskommelsen om en inkomstskattereform har detta syfte.

Åtgärder föreslås för att stimulera utbudet av virke.

Tidsperioden för det nuvarande 10-procentiga investeringsavdraget för näringslivets byggnadsinvesteringar föreslås förlängd med ett år. Vad gäller det nuvarande investeringsavdraget för maskiner och inventarier föreslås en omläggning syftande till att ge de investerande företagen ett snabbare likviditetstillskott än vad nuvarande system innebär.

Åtgärder föreslås också för att stimulera industrins forsknings- och utvecklingsverksamhet.

I propositionen föreslås vissa *besparingar* som skall kunna träda i kraft redan tidigt under kalenderåret 1982. Förslagen presenteras i bilagor till propositionen. Den huvudsakliga inriktningen av åtgärderna framgår av följande sammanfattning.

Inom *justitiedepartementets område* avses lagrådets yttrande inhämtas över vissa förändringar av rättshjälpen som medför minskade statsutgifter. Bl. a. bör avgifterna ses över och möjligheterna att få rättshjälp i vissa fall begränsas och i andra fall helt tas bort. Vidare bör en skärpning ske i reglerna om prövning av arvoden till biträden enligt rättshjälpslagen och till offentliga försvarare. Den årliga besparingen beräknas uppgå till ca 25 milj. kr.

Inom *försvarsdepartementets område* begränsas det reala planeringsutrymme under budgetåret 1981/82 med ytterligare 200 milj. kr.

Inom *socialdepartementets område* föreslås åtgärder som medför en besparing om ca 2 150 milj. kr. Av detta belopp avser en mindre del

socialförsäkringssektorn utanför statsbudgeten. Som kommer att redovisas i det följande föreslås ändrade regler för vilka tidsintervaller som skall tillämpas vid omräkning av basbeloppsanknutna förmåner m. m. Detta innebär att indexuppräknings i fortsättningen skall göras endast en gång om året, nämligen i januari månad. Denna förändring som görs i lagen om allmän försäkring inom socialdepartementets område påverkar en rad författningar inom andra departementens områden. Lagrådets yttrande kommer att inhämtas. I systemet för kommunalt bostadstillägg för folkpensionärer föreslås införande av en undre hyresgräns om 80 kr. för såväl ensamstående som gifta pensionärer. Inom kort kommer vidare att föreslås att pensionstillskotten byggs ut samt vissa förbättringar av handikappersättning m. m. Slutligen föreslås att de statliga bostättningslånen avskaffas den 1 januari 1982.

Inom *kommunikationsdepartementets område* föreslås regeländringar i transportstödet för Norrland m. m. Regeringen har vidare beslutat om ändringar i statens järnvägars rabatter för pensionärer och studerande. Sammanlagt beräknas besparingarna uppgå till ca 110 milj. kr.

Inom *utbildningsdepartementets område* uppnås en besparing på studie-stödsområdet till följd av det nya sättet att fastställa basbeloppet. Därutöver bör vissa anpassningar av regelsystemet genomföras. Lagrådets yttrande kommer att inhämtas. Besparingen beräknas ge ca 130 milj. kr.

Inom *arbetsmarknadsdepartementets område* kommer att föreslås besparingar uppgående till sammanlagt ca 140 milj. kr. Driftbidraget till stiftelsen Samhällsföretag sänks från 135 % till 129 % av lönekostnaden. Vidare avskaffas såväl detaljplaneringsbidraget som vissa former av lönebidrag.

Inom *bostadsdepartementets område* kommer att föreslås ändrade regler för fastställande av låneunderlag vid ombyggnad av småhus. Regeländringarna innebär att arbetskostnader får ingå i låneunderlaget endast om arbetena utförs av annan än lånesökanden. Den möjlighet till räntebidrag för fastighetslån till garage som nuvarande regler medger kommer att avskaffas. Vidare föreslås en avveckling av det statskommunala bostadsbidraget till pensionärer m. fl. Stödet, som utgår som ett utfyllnadsbidrag till KBT, står numera inte i rimlig proportion till administrationskostnaderna. Besparingen kan beräknas till 10 milj. kr. för staten varav 7 milj. kr. avser administration. Den fastighetsekonomiska lönsamheten för energisparåtgärder som vidtas i kommunala och landstingskommunala byggnader och anläggningar har bedömts vara hög. Med hänsyn härtill föreslås att det statliga stödet till sådana åtgärder avskaffas. Slutligen föreslås ändrade regler för de s. k. tomträttslånen. Sammantaget beräknas besparingarna uppgå till 475 milj. kr.

Inom *industridepartementets område* kommer att föreslås att reglerna för det regionalpolitiska stödet ändras. Lokaliseringslånen begränsas till maximalt 35 % av stödunderlaget samtidigt som möjligheterna att bevilja sådana lån slopas för bl. a. ändamålen marknadsföring och produktutveckling. Vidare föreslås att möjligheten att ge lokaliseringlån till rörelsekapital avskaffas i stödområdena 1-3. Dessutom föreslås att bidrag och lån ej skall kunna ges för kostnadsfördyringar och tilläggsinvesteringar. Vidare slopas bidragen till investeringar i maskiner och inventarier i stödområdena 1-3. Sammantaget beräknas besparingarna uppgå till ca 300 milj. kr.

Den sammanlagda omfattningen av de redovisade besparingarna framgår av tabell 1.

kommunerna ser det ut som om man skulle kunna lyckas med att hålla ökningen vid omkring 1 %. Även om en kraftig neddragning i ökningstakt synes ske också för landstingskommunerna tyder dock uppgifterna här på en volymökning på drygt 1,5 %.

När det gäller skattesatserna görs den bedömningen att ökningarna torde bli mycket begränsade.

Det är enligt föredraganden angeläget att de landstingskommuner som uppvisar en alltför hög expansion ytterligare begränsar volymökningen innan budgetarna för år 1982 fastställs. Vissa ytterligare åtgärder kan behöva vidtas för att få ned volymökningen om det skulle visa sig att resultaten av de ansträngningar som görs i det kommunala budgetarbetet blir otillräckliga.

När det gäller de nu aktuella ekonomisk-politiska åtgärderna kan konstateras att det är meningen att alla samhällssektorer måste beröras av effekten från devalveringen. För kommunsektorns del finns det anledning att särskilt uppmärksamma möjligheterna till att ersätta importerade varor med inhemska varor. Sänkningen av mervärdeskatten leder till betydande kostnadssänkningar för kommunsektorn. Det är därför i den situation som nu har uppkommit rimligt att det inte utgår någon kompensation från staten för de uteblivna ränteintäkter som har uppstått i samband med att utbetalningsrutinerna för kommunalskattemedel har lagts om fr. o. m. den 1 juli 1981. Det är också nödvändigt med vissa andra besparingar. För kommunsektorns del innebär de tidigare nämnda förslagen bl. a. att fr. o. m. den 1 januari 1982 kommer statliga lån inte längre att beviljas till kommuner och landstingskommuner för energibesparande åtgärder. Vidare kommer den statliga låneandelen för tomträttslån att sänkas från 95 % till 25 % från samma datum. Finansieringen av sådana åtgärder får således i fortsättningen till stor del ske på kreditmarknaden. Detaljplaneringsbidraget som utgår till kommuner för tidigareläggning av vissa projekteringsarbeten föreslås slopat fr. o. m. den 1 januari 1982. Den ändring som föreslås i fråga om KBT blir kostnadsneutral för kommunerna genom en sänkning av statsbidragsprocentsatsen. De förslag som rör inkomstskatten kommer att beröra kommunsektorn först fr. o. m. år 1984.

Motionerna

Motion 8 av Gösta Bohman m. fl. (m) har följande *huvudsakliga innehåll*.

– En sänkning av inkomstskatten för 1982 som ett led i strävan att nedbringa marginalskatterna till högst 50 % för den helt dominerande delen av de heltidsarbetande inkomsttagarna. Förslaget om en sänkning av mervärdeskatten avvisas i anslutning därtill.

– Regeringens föreslagna besparingsåtgärder för 1982 godtas och därutöver föreslås ytterligare besparingar. Från årsskiftet föreslås besparingar på totalt ca 4,3 miljarder kronor. Vidare redovisas hur sparmålet på 12 miljarder

Tabell 1. Sammanfattning av i proposition 30 redovisade besparingsförslag
Milj. kr.

	Besparingar
Justitiedepartementet	25
Försvarsdepartementet	200
Socialdepartementet	2 150 ¹
Kommunikationsdepartementet	110
Utbildningsdepartementet	130
Arbetsmarknadsdepartementet	140
Bostadsdepartementet	475
Industridepartementet	300
Summa	3 530 ¹

¹ Av detta belopp avser en mindre del socialförsäkringssektorn utanför statsbudgeten

Härutöver föreslås en budgetförstärkning komma till stånd genom att pensionärernas extra avdrag vid inkomstbeskattning avtrappas snabbare än enligt gällande regler. Effekten beräknas uppgå till ca 600 milj. kr.

Summan av nu föreslagna besparingar m. m. beräknas i propositionen till ca 4 miljarder kronor i helårseffekt. Det omedelbara genomslaget kalenderåret 1982 är inte möjligt att mer exakt uppskatta men uppgår till ett lägre belopp.

För att uppnå det av riksdagen fastställda besparingsmålet om minst 12 miljarder kronor bör således ytterligare besparingar om. ca 8 miljarder kronor genomföras. Avsikten är att i 1982 års budgetproposition föreslå åtgärder som uppgår till detta belopp.

Utöver de redovisade förslagen till besparingar föreslås vissa ändringar av inkomstskatten för fysiska personer bl. a. avskaffande av den särskilda skattereduktionen. Dessa ytterligare ändringar kan beräknas ge en budgetförstärkning om. ca 1 miljard kronor. I motsatt riktning verkar förslagen om investeringsstimulanser.

I propositionen berörs något effekterna på budgetsaldot av samtliga nu aktuella förslag. Tidigareläggningen av besparingar, liksom vissa av de föreslagna åtgärderna avseende inkomstskatten, leder till en successiv budgetförstärkning. Samtidigt har åtgärderna inom andra områden en motsatt budgeteffekt. Detta gäller främst sänkningen av mervärdesskatten, men även andra förändringar som berör budgetens inkomstsida. Det kan inte heller uteslutas att vissa andra särskilda insatser kan bli aktuella som försämrar budgetsaldot något. Sammantaget finns det enligt föredraganden anledning förmoda att budgetunderskottet kommer att bli något större innevarande och nästa budgetår än vad som tidigare beräknats.

De uppgifter som f. n. föreligger om den budgeterade volymökningen i *kommunsektorn* pekar på att det kommer att ske en kraftig begränsning i volymökningstakt för år 1982 jämfört med tidigare år. När det gäller

kronor - utöver vad som krävs för att finansiera sänkta marginalsatser - kan uppnås budgetåret 1982/83.

- Regeringens förslag till utbudsstimulerande åtgärder godtas. Förslaget om vinstavsättning till särskilt investeringskonto i riksbanken avvisas. En sänkning av arbetsgivaravgiften i det inre stödområdet förordas.

- I motionen utvecklas kritiken mot en skattereform innebärande begränsad indexreglering och inskränkt rätt till underskottsavdrag.

Efter en redovisning av bakgrunden till Sveriges nuvarande ekonomiska läge och de krav som en politik för återställd balans ställer anger motionärerna motiveringarna för sina ställningstaganden till förslagen i regeringens stabiliseringspaket.

Motionärerna finner det anmärkningsvärt att, på sätt som regeringen gjort, presentera en *devalvering* som en konjunkturpolitisk åtgärd. Det är enligt deras mening betänkligt att statsmakterna återigen går in och korrigerar resultatet av träffade avtal på arbetsmarknaden och det kan ifrågasättas om man inte därmed starkt försvärar tillräckligt återhållsamma avtal för framtiden. Inte desto mindre görs bedömningen att en devalvering, när andra lösningar avvisats, blev det enda realistiska sättet att tillräckligt snabbt åstadkomma den kostnadsanpassning som är en förutsättning för återvunnen ekonomisk balans. Det noteras att uppskrivningen av D-marken nyligen bidragit till att ytterligare förbättra det svenska konkurrensläget.

Ett centralt inslag i det av regeringen föreslagna stabiliseringspolitiska paketet är en sänkning av *mervärdesskatten* från 23,46 till 20 % från den 1 november.

Klokskapen bakom den föreslagna mervärdesskattesänkningen kan enligt motionärerna ifrågasättas från en rad synpunkter:

- För det första säger beprövad nationalekonomisk erfarenhet att en devalvering för att bli framgångsrik bör åtföljas av en åtstramning av den ekonomiska politiken. Risken är uppenbar att den ekonomiska politiken - i likhet med vad som skedde 1979 efter devalveringarna 1976-1977 - blir alltför expansiv.

- Det angivna syftet att förhindra en utlösning av avtalets indexklausul får åtgärden att framstå snarare som ett slags manipulation med index än som en real åtgärd mot inflationen. Den innebär ju bl. a. att en skatt byts mot en annan som inte registreras i prisindex. En mer direkt åtgärd hade varit att t. ex. kombinera prisstoppet med ett lönestopp som förhindrade utlösning.

- I regeringens proposition sägs att om avtalets prisklausul genombräts, leder detta till ett extra lönepåslag på inte fullt 1 % och att denna snabbare löneökning skulle ge en stimulans till en - icke önskvärd - ökad efterfrågan. Med hänsyn till lönepåslagets förmodade storlek blir emellertid dess effekt relativt liten jämfört med de direkta stimulanseffekter som den föreslagna mervärdesskattesänkningen måste få.

– Sänkningen av mervärdeskatten framstår också som märklig mot bakgrund av devalveringens orsaker, d. v. s. valutakorgens konstruktion och de i det långsiktiga perspektivet alltför stora löneökningarna. Om den svenska kronan under 1981 hade varit knuten till det europeiska monetära samarbetet, skulle dess uppgång i förhållande till de centraleuropeiska valutorerna inte ha kommit till stånd. Inte heller som reaktion på devalveringens andra orsak - de för stora löneökningarna - framstår sänkningen av mervärdeskatten som en adekvat reaktion.

– En direkt effekt av en sänkning av mervärdeskatten blir att inte någon som helst åtgärd kommer att vidtagas i syfte att mildra de orimliga marginalskatterna under 1982. Med hänsyn till att det är marginalskatterna - inte mervärdeskatten - som representerar vårt allvarligaste skattepolitiska problem, framstår en förskjutning av beskattningen från indirekt skatt - moms - till direkt statlig inkomstskatt som direkt orimlig. De utbudsstimulerande effekterna av en momssänkning torde vara blygsamma i förhållande till sänkta marginalskatter.

Mot denna bakgrund kan motionärerna inte tillstyrka regeringens förslag om en sänkning av mervärdeskatten.

Bland olika åtgärder för att komma till rätta med inflationen föreslår regeringen att 25 % av företagens vinster över 1 milj. kr. under 1982 skall avsättas till *särskilda investeringskonton* i riksbanken. Avsikten skulle vara att säkerställa att ett förbättrat vinstläge slår ut i ökade investeringar och inte ger upphov till inflatoriska lönestegringar. Näringslivets lönsamhet har, påpekar motionärerna, emellertid under lång tid legat på en alltför låg nivå. Risker för en från samhällsekonomisk synpunkt osunt hög vinstnivå under 1982 är försumbar. Också på denna punkt anser motionärerna att regeringens förslag bör avslås.

Trots den kritik som riktas mot delar av regeringens stabiliseringspaket ställer sig motionärerna positiva till flertalet av de i paketet upptagna åtgärderna. Det gäller:

– Förändringar i lagen om anställningsskydd innebärande lagfäst rätt till provanställning upp till sex månader samt rätt till extraanställning vid arbetstoppar.

– Införande av ett system med ökad självrisk i sjukförsäkringen. Det bör emellertid vara möjligt att börja tillämpa ett sådant system redan från halvårsskiftet 1982.

– Åtgärder för att stimulera utbudet av virke. De föreslagna åtgärderna är emellertid otillräckliga, särskilt på kort sikt. Den viktigaste åtgärden för att åstadkomma det avsedda ökade virkesutbudet torde vara sänkta marginalskatter. Åtgärder för att därutöver stimulera ytterligare virkesutbud behandlas närmare i särskild motion.

– Åtgärder för att påverka näringslivets investeringar, d. v. s. en förlängning av det nuvarande investeringsavdraget för byggnader samt ersättande av

det nuvarande investeringsavdraget för inventarier med ett nytt system, där 50 % av ingående mervärdesskatt på investeringar får dras av mot utgående mervärdesskatt.

- Förslag om särskilt forskningsavdrag för att stimulera industrin till ökade insatser för forskning och utveckling.
- Tillskapande av särskilda uppfinnarkonton.

I fråga om regeringens beslut att anslå ytterligare 600 milj. kr. till arbetsmarknadspolitiska åtgärder har motionärerna inga erinringar häremot till den del medlen avser direkta insatser för arbetsmarknadsutbildning, beredskapsarbeten, osv. Till den del medlen avser tidigare lagda offentliga investeringar i byggnader är de enligt motionärernas mening emellertid diskutabla.

De av regeringen i propositionen föreslagna åtgärderna mot *inflationen* torde enligt motionärerna få begränsade reala effekter. Devalveringen leder till att priset på importerade varor ökar. En sänkning av mervärdesskatten eliminerar givetvis inte denna ökning - den begränsar blott dess statistiska genomslag i konsumentprisindex genom att en del av prisökningen betalas via statsbudgeten.

Inte heller prisstoppet får några bestående effekter mot inflationen. Det leder enbart till att vissa prisstegringar eventuellt förskjuts någon månad framåt i tiden. Resultatet kan då förväntas bli desto större prisstegringar när prisstoppet upphävs. Inte minst allvarligt är att de av regeringen föreslagna åtgärderna inte är finansierade i ett längre perspektiv, anför det i motionen. Av den angivna helårskostnaden för sänkningen av mervärdesskatten på drygt 4,5 miljarder kronor är det endast knappt 2 miljarder som finansieras långsiktigt - genom höjd inkomstskatt. Tidigare lagda besparingar finansierar mervärdesskattesänkningen endast under första halvåret 1982. Därefter utsätts budgeten för en ytterligare påfrestning på 2,5 - 3 miljarder kronor i förhållande till uppsatta budgetmål. Även för innevarande budgetår leder i propositionen föreslagna åtgärder till en budgetförsvagning. Detta är en effekt som i det längre perspektivet står i motsättning till vad en målmedveten kamp mot inflationen förutsätter.

I motionen understryks starkt behovet av *besparingsåtgärder* inom den offentliga sektorn. Dels bör direkta sparinsatser sättas in i syfte att begränsa den offentliga utgiftsvolymens omfattning för att därigenom inom rimlig tid åstadkomma balans mellan inkomster och utgifter. Dels bör åtgärder vidtas för att begränsa automatiken i den offentliga utgiftsökningen, som mål anges nolltillväxt i den totala statliga utgiftsutvecklingen samt nolltillväxt i den kommunala konsumtionen. Dels bör också besparingsåtgärder vidtas i syfte att skapa utrymme för offensiva åtgärder av olika slag. Motionärerna bedömer det som utomordentligt betydelsefullt att det av riksdagen på förslag av trepartiregeringen uppställda sparmålet om 12 miljarder kronor

för budgetåret 1982/83 förverkligas. En så stor del av dessa besparingsåtgärder som möjligt bör bli föremål för beslut redan under hösten och därigenom få effekt redan från årsskiftet 1981/82.

Mot denna bakgrund välkomnas förslagen i propositionen om tidigarelagda sparåtgärder. Regeringen borde dock åtminstone i stora drag ha redovisat även de områden där ytterligare sparåtgärder kommer att föreslås i nästa års budgetproposition. I motionen noteras också att de nu föreslagna besparingarna inte uppgår till 4 miljarder kronor som tidigare angivits och som uppges i propositionens sammanfattning. En summering av de i propositionen angivna beloppen för helår ger blott ca 3,5 miljarder kronor. Beloppet kommer upp till 4 miljarder kronor endast om den snabbare avtrappning av pensionärernas extra avdrag vid inkomstbeskattningen som också föreslås räknas som besparing. För första halvåret 1982 torde besparingsbeloppet enligt motionärernas bedömning snarare komma att understiga än överstiga 1,5 miljarder kronor.

Sammanlagt uppgår de i motionen förordade besparingarna för budgetåret 1982/83 till drygt 13,8 miljarder kronor. Tidigarelagda besparingsåtgärder uppgår till ca 4,5 miljarder kronor. I förhållande till 12-miljardersprogrammet skapas genom dessa åtgärder för kalenderåret 1982 utrymme för en offensiv marginalskattesänkning samtidigt som en budgetförstärkning kan åstadkommas.

Tabell 2. I motion 8 redovisade förslag till besparingar budgetåret 1982/83
Milj. kr.

Departement	Summa besparingar	Varav fr. o. m. 81/82 dvs. ikraftträdande 82-01-01	Anm.
Justitie	130	36	
Utrikes	800		
Försvar	200	200	Engångsbesparing.
Social	5 400	2 450	150 mkr fr. o. m. 1982-04-01
Kommunikation	680	372	
Ekonomi	10		
Budget	670	28	
Kommun	100	56	
Utbildning	1 600	161	699 mkr redan beslutade
Jordbruk	400		
Handels	55		
Arbetsmarknad	670	326	
Bostad	2 550	475	
Industri	555	400	
Gemensamt	15		
Summa	13 835	4 504*	

*Mindre än halva detta belopp kan bokföras på första halvåret -82.

I motionen specificeras de förslag till besparingar avsedda att träda i kraft redan från den 1 januari 1982 som går utöver regeringens förslag.

Tabell 3. 1 motion 8 redovisade förslag till besparingar fr. o. m. 1 januari 1982

Åtgärder	Besparingar milj. kr.
<i>Justitiedepartementet</i>	
1. Åtgärder inom kriminalvården m. m.	11
<i>Socialdepartementet</i>	
2. En utredning om ändrade regler för arbetsskadeförsäkringen görs. I avvaktan på detta utökas samordningstiden till ett år	
3. Ändrade regler för hustrutillägg	
4. Ändrad subventionsnivå inom tandförsäkringen	300
5. Reglerna för tillfällig vård av barn förändras i restriktiv riktning	
<i>Kommunikationsdepartementet</i>	
7. Ändrade regler för investeringar i posthus m. m.	223
8. Registerhållningsavgiften i bilskatten ökas med tio kr. m. m.	39
<i>Budgetdepartementet</i>	
9. Avgiftsfriheten vid inbetalning av skatt å posten m. fl. slopas	28
10. Regeringskansliets MBL-skyldighet begränsas	
<i>Kommundepartementet</i>	
11. Minskad byråkrati och administration	47
12. Slopande av regionala hemkonsulenter	4
13. Minskad kungörelseannonsering	5
<i>Utbildningsdepartementet</i>	
14. Restriktivare regler för utbetalning av studiemedel m. m.	31
<i>Arbetsmarknadsdepartementet</i>	
15. Sänkta tilläggsbidrag till kommunala beredskapsarbeten	50
16. Minskat stöd till industribeställningar	60
17. Minskad ambitionsnivå vad gäller yrkesinspektionens föreläggande om komfortåtgärder	30
18. Ökade rationaliseringskrav på stiftelsen Samhällsföretag utöver vad som anges i regeringens proposition. Från 129 % till 127 %	26
19. Stopp för fortsatt utbyggnad av AMI	20
<i>Industridepartementet</i>	
20. Neddragning av det regionalpolitiska stödet utöver vad som föreslås i propositionen	100
Summa för besparingsåtgärder utöver regeringens förslag:	974

I motionen utvecklar motionärerna också sin syn på *skattepolitiken*. Att avsätta 4,5 - 5 miljarder kronor för en sänkning av mervärdesskatten i stället för att göra någonting åt marginalskatterna är enligt deras bedömning felaktigt. Det är inte en åtgärd som harmoniserar med en långsiktig balansstrategis krav. Om man anser att marginalbeskattningen är ett centralt ekonomiskt problem och att en förutsättning för att återvinna balansen i den svenska ekonomin är att detta problem bemästras, fordrar all logik att skattepolitiken inriktas på att åvägabrunga en lösning. Detta har varit vägledande i motionärernas ställningstagande till regeringens förslag.

I motionen läggs förslag om en marginalskattesänkning. Skattebortfallet i förhållande till nu gällande skala kan för 1982 uppskattas till ca 2 miljarder

kronor. Härav finansieras drygt hälften genom borttagandet av den särskilda skattereduktionen. Resterande finansieringsbehov - ca 1 miljard kronor - täcks via föreslagna besparingsåtgärder.

I sammanhanget tas upp ytterligare tre frågor med anknytning till den aktuella skattepolitiska debatten och till den s. k. principöverenskommelsen från i våras mellan socialdemokraterna samt centern och folkpartiet om skattepolitikens utformning. Det gäller indexregleringen av skatteskalan, rätten till underskottsavdrag och marginalsattesänkningens finansiering.

I motionen redovisas de *budgeteffekter* förslagen i motionen beräknas innebära i jämförelse med förslagen i propositionen. Sammantaget innebär förslagen enligt motionärernas bedömning att en budgetförsvagning undviks under nu löpande budgetår samt att en budgetförstärkning på drygt 0.5 miljarder kronor kan åstadkommas för budgetåret 1982/83.

I **motion 46** av Olof Palme m. fl. (s) noteras i fråga om *utsikterna för 1982* att man allmänt förutser en viss uppgång i den internationella konjunkturen. Till följd av att fallet i industri- och lagerinvesteringarna under den nu pågående internationella konjunkturedgången varit betydligt mindre än 1974-1975 är det enligt motionärerna sannolikt att uppgången också blir långsammare. Vidare kännetecknas världsekonomin av betydande osäkerheter till följd av bl. a. det amerikanska räntelägets inverkan på penningpolitiken världen över. Likväl framstår konjunkturinstitutets prognos om en tillväxt av de svenska exportmarknaderna på omkring 5 % som rimlig. Tillsammans med den konkurrensfördel devalveringen ger, beräknar KI att exporten kommer att öka med 7,6 %.

Ett annat stöd för konjunkturen bör komma från lagerinvesteringarna, som i år drar ned inhemsk efterfrågan med ca 1 1/2 % av BNP, men som under 1982 bör ge ett positivt bidrag på knappt 1 %. En svag investeringsutveckling och en stagnerande privat konsumtion leder emellertid till att produktionen förväntas öka med endast ca 1 1/2 %. Inflationen förväntas ligga kvar på 8-procentsnivån under loppet av året och bytesbalansens underskott skulle öka till drygt 18 miljarder kronor.

Industriproduktionen väntas öka med ca 5 % nästa år. Med hänsyn till det låga kapacitetsutnyttjandet f. n. och till att efterfrågan på arbetskraft erfarenhetsmässigt släpar efter industriproduktionen med mellan 3/4 - 1 år, kan någon påtaglig uppgång i industrisysselsättningen emellertid inte förväntas förrän under senare delen av 1982. Då sysselsättningsökningen inom den offentliga sektorn mer än halverats tyder allt på att arbetslösheten - såväl den öppna som den latent - kommer att ligga på en mycket hög nivå under det närmaste året.

Utvecklingen år 1982 blir alltså i sin helhet sannolikt svag. Detta hindrar enligt motionärerna inte att konjunkturen - såväl den inhemska som den

utländska - kan visa en påtaglig uppgång under senare delen av året.

I motionen påpekas att regeringen i propositionen har presenterat en prognos för 1982 som på väsentliga punkter avviker från konjunkturinstitutets. Bl. a. förutses en nedgång i den privata konsumtionen med 1 1/2 % medan konjunkturinstitutet förutsätter en oförändrad nivå. I fråga om industriinvesteringarna förutser regeringen en oförändrad nivå. Den senaste investeringsenkäten visar på en nedgång med 20 %, vilket har lett KI till en prognos att nedgången p. g. a. de av regeringen föreslagna investeringsstimulerande åtgärder skulle stanna vid 5 %.

Motionärerna anser det för sin del sannolikt att den privata konsumtionen kan bli starkare än regeringen antagit. Den nuvarande svaga inhemska efterfrågan kan nämligen mycket väl leda till att devalveringens genomslag i importpriserna dämpas betydligt. Därmed skulle hushållens disponibla inkomster inte reduceras med hela devalveringseffekten även om mervärdeskatten inte sänks. Regeringens prognos bygger vidare på att sparkvoten skall stiga ytterligare trots att den redan nu ligger på en hög nivå. Detta förefaller inte sannolikt, anför motionärerna.

När det gäller investeringarna är det enligt motionärerna fullt möjligt att de förutsedda volymminskningarna bromsas upp. Under 1982 talar såväl det ökade kapacitetsutnyttjandet som det lägre ränteläget och den begynnande internationella konjunkturuppgången för en sådan utveckling.

Sammanfattningsvis bedömer motionärerna, mot bakgrund av det underlag som f. n. är tillgängligt, det som sannolikt att konjunkturutvecklingen blir något starkare under 1982 än vad regeringen antagit.

I motionen redovisas med utgångspunkt i det socialdemokratiska krisprogrammets allmänna bedömningar att *den ekonomiska politiken* i det aktuella konjunkturläget bör utformas så

- att den arbetslöshet, som förorsakats av den borgerliga ekonomiska politiken, motverkas *nu* genom en aktiv arbetsmarknadspolitik,
- att den ekonomiska politiken inte - som i regeringens förslag - utformas så att den leder till en allmän stimulans som tidsmässigt sammanfaller med att konjunkturen i övrigt går in i en expansionsfas. Politikens uppgift måste vara att stabilisera ekonomin, inte destabilisera den,
- att genom en mera ansvarsfull finanspolitik en lättnad på penningpolitikens område möjliggörs. En lägre räntenivå än dagens skulle ge ett verkningsfullt stöd åt industrins benägenhet att investera, minska det statliga budgetunderskottet och verka dämpande på inflationen,
- att den ekonomiska politiken ges en sådan fördelningsmässig profil att de uppostringar, som är nödvändiga för att föra landets ekonomi ur krisen, får bäras solidariskt av alla och inte lastas på vissa grupper.

I motionen sammanfattas socialdemokraternas förslag och ställningstaganden på följande sätt.

Den genomförda *devalveringen* måste bedömas som helt oundviklig med hänsyn till att den borgerliga politiken medfört att vi under de senaste två åren haft en väsentligt högre inflationstakt än våra viktigaste konkurrentländer. Devalveringen är ett fullbordat faktum och kan inte göras ogjord. Den grundläggande fråga som den ekonomiska politiken ställs inför i och med devalveringen är huruvida denna görs till startpunkten för en ny och lägre inflationstrend i Sverige eller om devalveringen endast blir ytterligare en anhalt på den väg som innebär fortsatt snabb urholkning av penningvärdet.

Den föreslagna *momssänkningen* avvisas då den innebär en oacceptabel försvagning av statsfinanserna. Till den del den finansieras sker detta genom att pensionärerna tvingas sänka sin standard. Momssänkningen utgör vidare en kortsiktig manipulation av prisindex för att undvika en utlösning av löneavtalens prisklausul. Den effekt på inflationen som uppnås är begränsad och antagligen kortvarig. En förflyttning av devalveringens inflationseffekt från 1981 till 1982 skulle otvivelaktigt leda till att förtroendet mellan löntagarorganisationerna och statsmakterna urholkas ytterligare. Därmed försämras förutsättningarna för en lugn avtalsrörelse 1983. Det är slutligen sannolikt att momssänkningen till stor del leder till en ökning av importen, varför effekten på sysselsättningen i Sverige är tvivelaktig, medan dess negativa effekt på bytesbalansen är säker.

Vi motsätter oss den förebådade ytterligare försämringen av värdesäkring-
en av *pensionerna* genom ändrade regler för indexuppräknningen, liksom det i propositionen föreslagna införandet av en nedre hyresgräns för det kommunala bostadstillägget KBT.

För att bistå barnfamiljerna - för vilka de borgerliga regeringarnas politik medfört svåra påfrestningar - föreslår vi att det allmänna *barnbidraget* höjs med 300 kr, om året och *studiebidraget* till eleverna i gymnasieskolan med 275 kr./läsår fr. o. m. årsskiftet 1981/82.

Vi föreslår i fråga om *arbetsmarknadspolitikens insatser* att riksdagen beslutar att AMS tillförs de ekonomiska resurser som krävs för att fullt utnyttja möjligheterna att genom beredskapsarbeten och företagsutbildning ge *sysselsättning åt arbetslösa*. Detta innebär

att AMS tillförs ytterligare 1 345 milj. kr. för beredskapsarbeten,

att bidraget för företagsutbildning höjs från 20 till 35 kr./timme,

att AMS får uppdraget att planera för maximal arbetsmarknadspolitik insats under vintern och våren 1981/82. Av särskild vikt är att åtgärder snarast sätts in för att reducera antalet arbetslösa ungdomar.

Vi avvisar vidare de förslag som regeringen lagt fram om nedskärningar av detaljplaneringsbidrag och lönebidrag till arbetshandikappade.

Vi föreslår i fråga om *bostadspolitiken* att kommunernas möjlighet att i framtiden upplåta mark med tomträtt tryggas genom att de garanteras tillräckliga krediter för tomträttsändamål på oförändrade villkor via bostadsinstituten prioriterade kreditgivning. Endast under dessa villkor kan vi acceptera att de statliga tomträttslånen avskaffas. En temporär hyresrabattering av boendekostnaderna i nyproduktion av hyres- och bostadsrättslägenheter i flerfamiljshus och uthyrningsgaranti i nyproduktionen bör införas för att motverka ett fortsatt ras i bostadsbyggandet. Vi föreslår vidare att underhållslånen till det allmännyttiga hyresbeståndet förlängs ytterligare ett år.

Bosättningslånen utgör en effektiv form för socialt stöd till resurssvaga grupper i samband med bosättningen. Den besparing regeringen anser sig

göra genom att dra in bosättningslånen är fiktiv. Väsentliga sociala och ekonomiska besparingar kan däremot göras genom att kontokortshandels expansion begränsas. Vi motsätter oss därför den uppluckring av villkoren som nyligen skett.

Regeringen har i propositionen föreslagit försämringar på det *regionalpolitiska området*, som vi avvisar. Vidare föreslår regeringen en rad förändringar av transportstödet omfattning och inriktning. På väsentliga punkter avviker regeringsförslaget från vad som föreslogs av transportrådet. Vi anser att transportrådets enkla och överskådliga system för transportstöd bör godtas med vissa smärre justeringar.

En *valutapolitisk utredning* bör tillsättas. Den nuvarande valutaindexen (valutakorgen), som används av riksbanken konstruerades utan närmare överväganden efter den förra devalveringen 1977. En annan viktning av valutaindexen, som bättre avspeglar olika länders betydelse som konkurrenter till det svenska näringslivet, bör utredas.

Den nya form av *investeringsavdrag* som föreslås av regeringen kommer inte att nämnvärt påverka investeringsverksamheten. Däremot ökar företagets likviditet. Då den föreslagna omläggningen inte förefaller effektiv och samtidigt leder till en avsevärd budgetförsvagning avvisar vi detta förslag.

Vi bedömer regeringens förslag till en förlängning av den obligatoriska *vinstavsättningen* på räntelöst konto i riksbanken som verkningslöst i nuvarande läge. Det kommer knappast att stimulera investeringarna eller dämpa inflationstrycket. Då det samtidigt medför betydande inkomstbortfall för staten, avvisar vi förslaget.

För att motverka en alltför snabb vinstuppgång, som kan leda till s. k. vinstinflation och för att dra in oskäligen devalveringsvinster, föreslår vi att en *tillfällig 20-procentig vinstskatt* tas ut på alla vinstökningar under 1982 på över 5 milj. kr.

Regeringens nu framlagda förslag till inkomstskatteskala för 1982 innebär oförändrade marginalskatter. Vi har därför inget att erinra mot skatteskalan utformning. Vi accepterar vidare att den särskilda skattereduktionen slopas. Vi kan dock inte godta den automatiska indexregleringen av skatteskallorna. I stället föreslår vi att den s. k. basenheten sätts till 6 800 kr., vilket ger en uppräknings av skatteskallorna med 6,25 %. Detta innebär en tämligen god anpassning till löneutvecklingen enligt avtalen för 1982. Med vårt förslag kan statsinkomsterna beräknas bli ca 1 000 milj. kr. högre än med regeringens.

Regeringen har förelagt riksdagen vissa förslag om utökade bidrag till *skogsvårds- och tillväxtbefrämjande åtgärder*. Då dessa ursprungligen är socialdemokratiska förslag stöder vi givetvis dem och utvidgar dem i vissa avseenden. Till skillnad från regeringen föreslår vi även att åtgärderna finansieras genom en *höjning av skogsvårdsavgiften* från 0,6 till 1 %. Vidare föreslår vi att virkesutbudet ges en verkningsfull stimulans genom att ett avgifts- och stödsystem införs som gynnar de aktiva och belastar de passiva skogsägarna. Regeringens förslag om ytterligare förbättring av villkoren för avsättning till skogskonto skulle innebära ytterligare ekonomiska förmåner för skogsägarna med ringa effekt, varför vi avvisar förslaget.

Den i våras beslutade omläggningen av utbetalningsrutinerna för kommunalskattemedel medförde en viss ränteförlust för kommunerna. Regeringen hävdar att den föreslagna momssänkningen innebär så betydande kostnadsminskningar för kommunerna att någon kompensation för ränteförlusterna ej bör utgå. Eftersom vi avvisar momssänkningen, uppmanar vi regeringen

att snarast uppta *förhandlingar med kommunerna om kompensation* för ränteförlusterna mot bakgrund av den samlade effekten på kommunernas ekonomi av riksdagens beslut.

De *budgetmässiga effekterna* av förslagen i motionen jämfört med propositionen redovisas i motionen på följande sätt (+ anger förbättrat budgetsaldo, - anger försämrat budgetsaldo).

Tabell 4. Budgeteffekter av i motion 46 redovisade förslag
Milj. kr.

Ställningstaganden till regeringens förslag	Budgetåret 1981/82	Helarseffekt
1. Utebliven momssänkning	+ 2 550	+ 5 200
2. Finansiering av vissa skogsvårdsåtgärder genom höjning av skogsvårdsavgiften enligt vårt förslag	- 105	+ 187
3. Avslag till den föreslagna nya formen av investeringsavdrag	+ 750	+ 1 500 ¹
4. Avslag till avsättning på vinstkonto	-	+ 1 000
5. Nedjustering av försvarsramen utöver regeringens förslag	+ 150	+ 650
6. Oförändrade regler för indexuppräknig av pensionerna m. m.	- 375	- 750
7. Oförändrade regler för studiestöd	- 65	- 130
8. Oförändrade statsbidragsregler för KBT	- 150	- 600
9. Bevarade bosättningslån ²	-	-
10. Transportstöd för Norrland m. m.	-	- 30
11. Bibehållet detaljplaneringsbidrag	- 24	- 47
12. Ändrad finansiering av tomträttslånen	25	45
13. Bevarat regionalpolitiskt stöd	- 100	- 300
14. Arbetsmarknadspolitik: beredskapsarbeten och företagsutbildning	- 1 550	-
<i>Socialdemokratiska initiativ</i>		
15. Temporära hyresrabatter och uthyrningsgaranti i nyproduktionen	- 50	- 50
16. Underhållslån till allmännyttiga bostadsföretag	- 125	- 253
17. Inkomstskatten 1982	+ 333	+ 1 000
18. Höjda barnbidrag	- 282	- 562
19. Återställande av tidigare regler för värdesäkringen inom den allmänna försäkringen	- 165	- 330
	+ 1 027	+ 6 530

¹ Varav ca 1 000 milj. kr. är en engångskostnad för tidigareläggningen av avdraget.

² Besparingen i regeringens proposition är fiktiv.

Jämfört med regeringens förslag innebär förslagen enligt motionärerna att statens inkomster på helårsbasis blir 8,9 miljarder kronor högre, medan dess utgifter ökas med 2,4 miljarder. Därmed skulle budgetsaldot förstärkas med 6,5 miljarder jämfört med regeringens förslag.

Denna stramare finanspolitik utgör, anför motionärerna, ett steg i riktning mot att sanera statsfinanserna och därmed på sikt skapa en av de nödvändiga

förutsättningarna för att återvinna samhällsekonomisk balans. Den lättare penningpolitik, som därmed möjliggörs, leder till att investeringarna stimuleras. Dessa bör också främjas av det faktum att riksdagen, genom att acceptera förslagen, visar sin vilja att skapa realistiska förutsättningar för avtalsrörelsen 1983 och därmed att göra konkurrensförbättringen varaktig.

I **motion 57** av Lars Werner m. fl. (vpk) understryks kravet på direkt arbetsskapande samhällsinsatser för att motverka den nuvarande krisens verkningar. Det krävs också vidgade befogenheter för de fackliga organisationerna och ökad samhällelig kontroll över näringslivets utveckling. Politiken sammanfattas i motionen i följande punkter:

1. Ett program för 100 000 nya samhällsnyttiga arbeten under en period av högst tre år, innefattande ökat bostadsbyggande och en planmässig utbyggnad av den offentliga sektorns samhällsservice och satsningar på inhemska och förnybara energikällor.

2. Ett statligt industriprogram av storleksordningen 100 000 nya industriarbetsplatser under 1980-talet.

3. Kreditväsendet under samhällelig ledning och kontroll. Nationalisering av de privata storbankerna och andra kreditinstitut.

4. Uppbyggnad av samhällsägda fonder under de arbetandes kontroll för att förverkliga det samhälleliga industriprogrammet.

5. Stopp för kapitalflykt och industriutflyttning. Skärpt valutakontroll.

6. Facklig vetorätt mot avskedanden och permitteringar. Full lön under hela permitteringstiden.

7. Ökning av AMS resurser enligt vad verket begärt för att mildra den mest akuta situationen nu i vinter.

8. Inledning av förkortning av arbetsdagen till 6 timmar.

Denna politik står, anför motionärerna, i skarp kontrast till regeringens politik. Regeringen vill hålla storfinansens exportindustri med en reservarmé av arbetslösa. Den för medvetet och kallsinnigt en arbetslöshetsbevarande politik.

I motionen diskuteras hur *underskotten i statsbudget och bytesbalans* skall bekämpas. De negativa verkningarna för det svenska folkhushållet av underskotten skall inte underskattas, anför motionärerna. En kraftig ökning av utlandsskulden leder till stora problem i form av räntor och amorteringar, som lastas på nästa generation och måste betalas ur nationens arbete. Men regeringen för fram dessa balansbrister, vilka är uttryck för den ekonomiska krisen, som om de vore krisens huvudorsaker. Dessutom svartmålar den läget, menar motionärerna, som bedömer den totala offentliga sektorns underskott till ca 30 miljarder kronor om hänsyn tas till statlig utlåning och socialförsäkringssektorns överskott. Det samlade underskottet i bytesbalansen tycks enligt motionärerna komma att bli mindre än förutsett.

Oavsett frågan om underskottens verkliga storlek infinner sig enligt motionärerna en annan fråga: Är det troligt att den borgerliga politiken kan föra Sverige ut ur krisen och att den kan få bort underskotten i bytesbalans och statsbudget? Svaret måste bli nej. Nedskärningar av reallöner och minskning av den offentliga sektorn leder i själva verket till ökad arbetslöshet och till en skärpning av krisen. Den borgerliga strategin att Sverige skall klara sig genom "exportledd tillväxt" är inte specifik för Sverige. Den försöker alla jämförbara länder att genomföra – på varandras bekostnad. Vad är det som talar för att Sverige skulle vara särskilt lyckosamt i det hårda spelet?

Tabell 5. Budgeteffekter av i motion 57 redovisade förslag
Milj. kr.

	Ökade statsinkomster alt. minskade statsutgifter	Ökade statsutgifter alt. minskade statsinkomster
Nej till generell momssänkning	5 000	
Minskad momseffekt på mat		2 500
Upphävande av beslut om sänkta livs- medelssubventioner		500
Åtgärder för lägre hyror		1 400
Ökade anslag till AMS		1 545
Ändrade skatteskalor, slopad indexreglering för höginkomsttagare	1 000	
Bevarade avdrag för pensionärer		600
Avskaffande av investeringsavdrag för inventarier	500*	
Avslag på ändring i skogskontolog	100*	
Omsättningsskatt på aktier	1 500	
Minskning av militäranslagen	1 100	
Bevarad tidpunkt för indexberäkning		1 100
Återgång till tidigare basbeloppsberäk- ning		600
Bevarat KBT		600
Bevarat bosättningslån	25	
Bevarat transportstöd		55
Finansiering av åtgärder inom skogsnä- ringen genom avgifter på skogsindu- strins övervinster	165	
Bevarat detaljplaneringsbidrag		36
Bevarade lönebidrag		21
Bevarade bidrag till Samhällsföretag		80
Nej till avveckling av statskommunalt bostadstillägg för vissa pensionärer		10
Bevarade grunder för tomträttslån		150
Bevarade lån till energibesparande åtgärder i kommuner och landsting		175
Summa	9 390	9 372

*Minimibelopp, beräkningen osäker

Ekonomiska kriser, arbetslöshet och inflation utgör delar av kapitalismens själva utvecklingsmönster, anför motionärerna. För att bryta detta måste storfinansens makt avskaffas och en planerad ekonomi skapas. Det rådande läget är en obarmhärtig dom över kapitalismen som ekonomiskt system. En arbetsskapande ekonomisk politik måste således vara ett led i en omvandling av hela den ekonomiska strukturen i riktning mot socialism.

Dessa riktlinjer måste ligga till grund för den ekonomiska politiken. Utifrån dessa måste de konkreta förslagen i den nu föreliggande propositionen värderas, heter det i motionen.

De konkreta yrkandena i motionen sammanfattas i tabell 5, i form av jämförelse med regeringens förslag.

Motionärerna noterar att utöver vad som redovisas i tabellen kommer förslaget om en extra bolagsskatt för att dra in delar av storföretagens överlikviditet till en samhällsfond för nya arbeten. Vidare har förslaget om försämrade rabatter vid resor med SJ för pensionärer och studerande icke medtagits, då detta kommer på SJ:s budget och inte nödvändigtvis på statsbudgeten. I tabellen har vidare hänsyn inte kunnat tas till att den redovisade politiken enligt motionärernas bedömning är arbetsskapande och sålunda ger högre statsinkomster och lägre utgifter för t. ex. arbetslöshetens verkningar. Motionärerna räknar inte med att förslagen i motionen sammantaget leder till större budgetunderskott än regeringens förslag.

Utskottet

Den internationella utvecklingen

Den internationella konjunkturavmattningen väntas bottna kring årsskiftet 1981/82 och en successiv återhämtning inträda under loppet av 1982. Uppgången torde bli mer markerad i Västeuropa och Japan än i Förenta staterna. Den antiinflationbekämpande politik som bedrivs i många OECD-länder förutses få en dämpande effekt på prisutvecklingen. Detta skapar förutsättningar för en ökning av den privata konsumtionen. Export och lagerupphuggnad är de övriga komponenter som kan väntas bära upp tillväxten i OECD-länderna under nästa år. En dämpning av inflationstakten i Förenta staterna skulle möjliggöra för Reaganadministrationen att lätta på den strama penningpolitik som f. n. bedrivs där. En sänkning av räntenivån i USA kan bidra till en återhämtning av investeringarna i den amerikanska ekonomin och ger ett större utrymme för den ekonomiska politiken i Västeuropa.

Någon förbättring av sysselsättningsläget i OECD-området kan dock inte förväntas under 1982. Tvärtom torde arbetslösheten stiga något mot slutet av året och komma att uppgå till i genomsnitt närmare 8 % av arbetskraften, motsvarande 26 miljoner personer. I OECD - Europa kan arbetslösheten väntas stiga till i genomsnitt över 9 %.

För 1982 kan en tillväxt i världshandeln på ca 5 % förutses. Tillväxten av marknaden för bearbetade varor förutses bli av samma storleksordning varför exportmöjligheterna för vår industri ter sig ganska ljusa.

Den inhemska utvecklingen

Den internationella ränte- och valutautvecklingen under första hälften av 1981 innebar att vårt relativa konkurrensläge försämrades. Under perioden augusti 1980 - augusti 1981 steg kronan med i genomsnitt drygt 9 % mot valutorna i det Europeiska Monetära Systemet (EMS). Mot D-marken var uppgången ännu större. Genom den kraftiga dollaruppgången fick vi visserligen under samma period en förbättring av konkurrensläget gentemot de amerikanska företagen men sammantaget innebar utvecklingen avgjort en försämring för vår industri.

Den 14 september i år beslutade därför fullmäktige i riksbanken efter samråd med regeringen att devalvera kronan med 10 %.

Propositionens bedömning av den ekonomiska utvecklingen 1981 och 1982 sammanfattas i tabell 6 och 7. Det bör observeras att i dessa bedömningar är såväl effekterna av devalveringen som effekterna av de åtgärder som föreslås i propositionen inräknade.

Tabell 6. Försörjningsbalans 1980-1982

	Milj. kr. 1980 löpande priser	Proc. volym- förändring	
		1981	1982
Tillgång			
BNP	519 187	0,2	2 1/4
Import av varor och tjänster	167 372	-9,2	3,0
Summa tillgång	686 559	-2,0	2,5
Efterfrågan			
Bruttoinvestering	105 173	-2,7	-1,2
Näringsliv	48 621	-3,3	1,9
därav industri	18 142	-7	0
Statliga myndigheter och affärsverk	12 112	-2,8	-0,6
Kommunala investeringar	19 526	-1,2	-5
Bostäder	24 914	-6,1	-5,3
Lagerinvestering ¹	6 530	-1,6	1,3
Privat konsumtion	266 512	-1,5	-1,5
Offentlig konsumtion	153 430	2,0	0,3
Statlig	47 578	0	1,4
Kommunal	105 852	3,0	1,0
Export av varor och tjänster	154 914	1,0	8,0
Summa efterfrågan	686 559	-2,0	2,5
Summa slutlig inhemsk efterfrågan	525 115	-0,8	-0,9
Summa total inhemsk efter- frågan	531 645	-2,4	0,4

¹ Lagerförändring i procent av föregående års BNP.

Utvecklingen hittills under året pekar mot att produktionen stagnerar mellan 1980 och 1981 och att sysselsättningsläget försämras mot slutet av året och i vinter. Utfallet för utrikesbalansen 1981 tycks bli bättre än 1980. Handelsbalansen förbättras markant. Detta beror på minskad oljeförbrukning och på att importen i övrigt till följd av den svaga inhemska efterfrågan och neddragning av lagren minskar kraftigt i år.

Tabell 7. Bytesbalans 1980–1982

Miljarder kr., löpande priser

	1980	1981	1982
Export av varor, fob.	130,8	143,0	170,5
Import av varor, cif.	141,5	145,0	172,5
Handelsbalans	- 10,7	- 2,0	ca - 2
Tjänstebalans	- 7,8	- 8,8	- 7,0
Transfereringsbalans	- 12,5	- 17,5	- 21,5
Korrigeringspost ¹	8,9	9,8	10,7
Bytesbalans	- 22,1	ca - 19	ca - 20

¹ Korrigeringsposten kan komma att ändras med hänsyn tagen till betalningsbalansdelegationens pagaende arbete.

Vad gäller prognosen för 1982 vill utskottet göra några kommentarer med anledning av den bedömning som konjunkturinstitutet (KI) nyligen har presenterat. I KIs kalkyler har också inräknats effekterna av de ekonomisk-politiska åtgärder som föreslås i proposition 30. På några punkter skiljer sig regeringens och institutets bedömningar åt. Den viktigaste punkten gäller den privata konsumtionens utveckling nästa år.

Tabell 8. Prognoser för konsumtionsutvecklingen 1982

	1981	1982	
		P. 30	KI
Privat konsumtion ¹	- 1,6	- 1,5	0
disponibel inkomst ¹	- 1,4	- 1,5	- 0,9
sparkvot ²	0,2	0	- 0,9

¹ procentuell volymförändring från föregående år

² förändring mellan åren mätt i procentenheter

Av tabellen framgår att regeringens och konjunkturinstitutets skilda konsumtionsprognoser beror på olika bedömning såväl av utvecklingen av de disponibla inkomsterna som av sparandet.

Vad gäller disponibelinkomsten förklaras skillnaden av att regeringen i sina kalkyler lagt in effekten av de ytterligare sparåtgärder som aviserats till budgetpropositionen i januari 1982.

I propositionen har antagits att sparandets andel av inkomsterna är oförändrad mellan 1981 och 1982. Konjunkturinstitutet tror däremot på en neddragning av sparandet nästa år. De argument som KI anför är att sparkvoten redan i år ligger på en förhållandevis hög nivå och att en viss sänkning redan av den anledningen vore rimlig. Vidare talar en lugnare prisstegringstakt och lättnader i kreditvillkoren för laneköp för att hushållen skulle kunna dra ned sitt sparande.

Sparkvotsantagandets strategiska betydelse kan illustreras med att en procentenhets sänkning ger ungefär 3 miljarder mer i privat konsumtion varav ca 1 miljard kronor kan beräknas gå till köp av importerade varor.

Sammantaget har KI en prognos om en BNP-tillväxt nästa år på 1,5 %, dvs. något lägre än regeringen. Förutom vad gäller den privata konsumtionen skiljer sig prognoserna åt vad gäller lager, investeringar och importen.

Det bör noteras att konsumentprisstegringen mot slutet av innevarande år tycks bli lägre än som förutsatts i regeringens och konjunkturinstitutets prognoser. Bl. a. synes genomslaget på priserna av devalveringen bli något lägre än vad som antagits.

Såväl regeringens som konjunkturinstitutets prognos tyder på att det blir en svag inhemsk efterfrågeutveckling mätt mellan genomsnittet 1981 och 1982. Enligt propositionens bedömning ökar den totala inhemska efterfrågan, dvs. summan av konsumtion, investeringar och lager, med 0,4 % medan KI redovisar en ökning på bara 0,1 %.

Sammanfattningsvis blir efterfrågan såväl i fråga om den privata konsumtionen som i fråga om investeringarna, såvitt nu kan bedömas, måttlig. Av betydelse när det gäller att ta ställning till vilka ekonomisk-politiska åtgärder som kan komma i fråga är vidare att den internationella konjunkturen troligen kommer att förstärkas under loppet av år 1982.

Utskottet övergår nu till att bedöma de budgetpolitiska och de realekonomiska effekterna av de framlagda förslagen.

Förslagets budgetmässiga konsekvenser

De i propositionen budgetmässigt tunga förslagen utgörs i första hand av mervärdeskattesänkningen, den nya utformningen av investeringsavdragen och den obligatoriska avsättningen till vinstkonton på räntelöst konto i riksbanken. Dessa förslag har inte kostnadsberäknats i propositionen. Enligt de uppskattningar utskottet gjort skulle den budgetmässiga försvagningen av de tre nu nämnda förslagen i propositionen uppgå till drygt 7,5 miljarder kronor räknat för ett helt år.

Effekterna uppkommer emellertid inte omedelbart på statsbudgeten utan får full effekt först på något års sikt. Under innevarande budgetår beräknas således försvagningen bli drygt 3 miljarder kronor för att växa till 7,2

miljarder kronor budgetåret 1982/83.

För att motverka budgetförsvagningen föreslås i propositionen att den särskilda skattereduktionen slopas. Detta ger ökade statsinkomster med 1 miljard kronor inkl. vissa tekniska förändringar av skatteskalen. Vidare föreslås att det extra avdraget för pensionärer trappas av snabbare än f. n., vilket under det närmaste inkomståret ger ökade skatteinkomster med ca 600 milj. kr. Båda dessa förändringar i inkomstskattesystemet får effekter som är betydande på längre sikt. Budgetåret 1982/83 beräknas inkomsterna öka med 2 150 milj. kr. till följd av de båda åtgärderna. Under innevarande budgetår hinner åtgärderna slå igenom endast i begränsad omfattning.

Huvuddelen av mervärdeskattens sänkning bör enligt regeringen finansieras genom besparingar. Därför föreslås att vissa besparingar i det av riksdagen beslutade 12-miljardersprogrammet tidigareläggs. Därigenom kan de bidra till att finansiera skattesänkningarna under det första halvåret 1982. De besparingar som föreslås i propositionen beräknas av utskottet komma att minska statsbudgetens utgifter med 970 milj. kr. innevarande budgetår och med 2 340 milj. kr. budgetåret 1982/83.

I propositionen anges den sammanlagda effekten av de departementsvisa besparingarna till 3 500 milj. kr. räknat för helår (se tabell 1). Det bör observeras att en del av dessa besparingar avser ATP-pensioner som inte belastar statsbudgeten även om det leder till ett ökat överskott i socialförsäkringssektorn och därmed underlättar statsbudgetens finansiering. Vidare har inte det skattebortfall som minskade pensioner medför beaktats i propositionens beräkningar. Det bör också nämnas att propositionens summering avser beräknade helårseffekter. Vissa åtgärder får full effekt först på längre sikt.

I propositionen föreslås vissa mindre bidragsökningar till skogsvård. De uppgår till sammanlagt 195 milj. kr. räknat för ett helt år. Åtgärderna avses bli finansierade, men i avvaktan på ett konkret förslag har de i utskottets sammanställningar paverkat budgetsaldot.

Devalveringen av den svenska kronan får vissa budgetmässiga konsekvenser genom de lån svenska staten tagit upp utomlands. Räntorna på dessa lån beräknas öka med närmare 1 miljard kronor räknat för ett helt år. Till en del motverkas detta av att ränteinkomsterna för valutareserven stiger, vilket ökar riksbankens vinst. I syfte att motverka en väntad ökning av arbetslösheten under vintern 1981/82 har regeringen via finansfullmakten beviljat ytterligare 600 milj. kr. innevarande budgetår för arbetsmarknadspolitiska insatser utöver vad riksdagen beslutade i våras. Sammantaget beräknas de totala statsutgifterna öka med 1,3 miljarder kronor under innevarande budgetår till följd av devalveringen och de föreslagna åtgärderna.

En uppdelning av förslagen i propositionen på budgetförstärkande och budgetförsvagande åtgärder ger följande bild.

Tabell 9. Effekter på statsbudgeten av i proposition 30 redovisade förslag (milj. kr.)

	1981/82	1982/83
Inkomstökningar	550	2 150
Inkomstminskningar	- 3 150	- 7 450
Summa inkomstförändringar	- 2 600	- 5 300
Utgiftsökningar	1 300	1 080
Utgiftsminskningar (besparingar)	- 970	- 2 340
Summa utgiftsförändringar (avrundat)	300	- 1 300
Förändring av budgetsaldo	- 2 900	- 4 000

En totalbedömning av de budgetmässiga konsekvenserna av devalveringen och av regeringens åtgärder ger vid handen att budgeten försvagas innevarande år med närmare 3 miljarder kronor och nästa budgetår med 4 miljarder kronor.

Vad gäller bedömningen av budgetutfallet för innevarande år noterar utskottet att riksrevisionsverkets senaste budgetprognos för budgetåret 1981/82, prognos nr 2 för året, visar på ett budgetsaldo på 77,9 miljarder kronor att jämföra med 74,9 miljarder kronor i statsbudgeten. I RRV:s prognos har huvuddelen av förslagen i proposition 1981/82:30 beaktats. De ytterligare medel till arbetsmarknadspolitiken som regeringen beslutat ingår emellertid inte, men i prognosen har 4 miljarder kronor avsatts för beräknat tillkommande utgiftsbehov dvs. bl. a. arbetsmarknadspolitiska insatser. Dessa medel skall även användas för framtida industripolitiska insatser samt för de tillkommande utgiftsbehoven som på sedvanligt sätt kommer att anvisas på tilläggsbudgetar.

I motion 8 (m) förordas en sänkning av inkomstskatten som ett led att minska marginalskatterna till högst 50 % för den helt dominerande delen av de heltidsarbetande inkomstagarna. Sänkningen beräknas i motionen medföra ett inkomstbortfall på ca 2 miljarder kronor inkomståret 1982. I anslutning härtill motsätter man sig en mervärdeskattesänkning. Likaså motsätter man sig förslaget att 25 % av företagens vinster över 1 milj. kr. under 1982 skall insättas på särskilda vinstfondkonton i riksbanken.

De ställningstaganden som görs i motion 8 skulle leda till att statsinkomsterna försvagades med drygt 700 milj. kr. innevarande budgetår och med 1 200 milj. kr. budgetåret 1982/83. Det är likväl en avsevärd förstärkning i förhållande till regeringens förslag med närmare 1 900 milj. kr. och 4 100 milj. kr. under resp. budgetår (se tabell 10).

Beträffande utgifterna godtar motionärerna de förslag till besparingar som redovisas i propositionen. Enligt utskottets beräkningar uppgår dessa till en

knapp miljard under innevarande budgetår och drygt 2,3 miljarder nästa budgetår. Därutöver anges i motionen vissa ytterligare besparingar som preciseras i andra motioner. För innevarande budgetår har utskottet beräknat effekten till högst 350 milj. kr. Eftersom flera av besparingsinsatserna riktar sig mot den statliga förvaltningen är det utskottets bedömning att det kassamässiga utfallet av gjorda insatser sker med betydande eftersläpning.

I motion 8 anges vidare att man motsätter sig att medel avsätts för att tidigare lägga investeringar i offentliga byggnader. I den sammanställning utskottet gjort har således ett lägre belopp än i propositionen tagits upp för arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Sammantaget beräknas de totala utgifterna enligt motionärernas förslag minska med ca 200 milj. kr. under innevarande år och med ca 2,3 miljarder nästa budgetår.

Sammanfattningsvis kan förslagen i motion 8 karaktäriseras som att de innebär vissa skattelättnader men att dessa totalt sett är väsentligt mindre än enligt regeringens förslag. På utgiftssidan har motionärerna en klart stramare profil med utgiftsminskningar som till nästa budgetår överstiger inkomstbortfallet med mer än en miljard kronor. Det innebär således en avsevärd förstärkning av budgeten i förhållande till regeringens förslag. Skillnaden jämfört med regeringsförslaget uppgår till drygt 5,1 miljarder kronor. Dessutom aviserar motionärerna besparingar för budgetåret 1982/83, utöver de som utskottet beaktat i föreliggande budgetkalkyler, som uppgår till drygt 9 miljarder kronor.

I motion 46 (s) motsätter man sig regeringens förslag vad gäller en sänkning av mervärdesskatten, den obligatoriska avsättningen av medel på vinstkonto i riksbanken samt den nya utformningen av investeringsavdraget. Därmed motsätter man sig att skatterna minskar med i runda tal 7,6 miljarder kronor räknat för ett helt år. Dessutom föreslås i motionen att den s. k. basenheten som ligger till grund för inkomstskatteskalan 1982 inte höjs lika mycket som regeringen föreslår. Detta ger i förhållande till regeringens förslag en inkomstförstärkning för statsbudgeten på ca 1 miljard kronor. Vidare föreslås att företagen skall betala vinstskatt på 20 % av de vinstökningar som överstiger 5 milj. kr. Den budgetmässiga effekten av detta förslag har emellertid inte kunnat beräknas.

Motionärerna anser att en förlängning av nuvarande utformning av investeringsavdraget är en lämpligare form för att stimulera näringslivets investeringar än att som propositionen föreslår knyta avdragen till mervärdesskatteordningen. Den totala subventioneringen av investeringarna är ungefär lika stor i det nuvarande och det nya systemet, men av subventioneringen i det nuvarande systemet svarar kommunerna för ungefär en tredjedel av kostnaderna. Belastningen på statsbudgeten blir således väsentligt mindre om man förlänger det nuvarande systemet. Dessutom uppstår de kassamässiga effekterna väsentligt senare. Det nya systemet

beräknas medföra kostnader på ca 600 milj. kr. innevarande budgetår och ungefär en miljard nästa budgetår. Det nuvarande systemet, om det förlängs, hinner inte få några effekter under budgetåret 1981/82 utan först under senare hälften av nästa budgetår.

Summan av de regeringsförslag vad gäller inkomsterna som motionärerna ställer sig bakom och de egna förslag som läggs fram beräknas medföra en förstärkning av inkomsterna innevarande budgetår med 900 milj. kr. och nästa budgetår med drygt 2 miljarder kronor. Det är således 3,7 miljarder resp. 7,4 miljarder kronor mer än i regeringens förslag.

Vad gäller regeringens förslag till besparingar godtar man i motion 46 för innevarande och nästa budgetår besparingar om drygt 500 milj. kr. Utöver regeringens förslag föreslår motionärerna besparingar inom försvaret för innevarande budgetår med 150 milj. kr. och vad gäller tomträttslån till kommuner föreslås ändringar som minskar statens utgifter med 50 milj. kr. budgetåret 1982/83. Å andra sidan föreslås i motionen utgiftsökningar för arbetsmarknadspolitiken, barnbidragen, underhållslån till allmännyttiga bostadsföretag, temporära hyresrabatter och uthyrningsgaranti i nyproduktioner samt ökade skogsvårdsåtgärder. Den sistnämnda posten föreslås bli finansierad med en höjning av skogsvårdsavgiften. Vidare föreslås i motionen att man återgår till de tidigare reglerna för värdesäkring inom den allmänna försäkringen. Det bör observeras att de kostnadsmässiga verkningarna av ändrade principer för beräkning av busbeloppet är mycket osäkra beroende på svårigheterna att förutse utvecklingen av olika priskomponenter.

Dessa förslag till utgiftsökningar uppgår sedan effekterna av besparingsförslagen avräknats till närmare 2,8 miljarder kronor innevarande budgetår och till knappt 1,7 miljarder kronor budgetåret 1982/83. Den största utgiftsförändringen härstammar från insatserna för arbetsmarknadspolitiken där drygt 1,5 miljarder föreslås för det innevarande budgetåret. Några motsvarande utgifter för nästa budgetår har inte tagits upp i motionen.

De sammantagna inkomst- och utgiftsförändringar som föreslås i motion 46 resulterar i en försämring av budgetsaldot för innevarande budgetår med 1,9 miljarder kronor och en förbättring nästa år med 400 milj. kr. Jämfört med förslagen i propositionen innebär motionsförslagen en kraftig skärpning av skattepolitiken samtidigt som utgifterna föreslås bli väsentligt större. För budgetåret 1982/83 skulle således skatteintäkterna bli knappt 7,4 miljarder kronor och utgifterna närmare 3 miljarder kronor högre jämfört med regeringens förslag. Förslagen leder därmed till en budgetförstärkning i förhållande till propositionen på 4,4 miljarder kronor. För innevarande budgetår blir förstärkningen mindre, drygt 1 miljard kronor.

Tabell 10. Budgetmässiga effekter av de föreslagna åtgärderna i proposition 30 och partimotioner från moderaterna och socialdemokraterna

Förändring av	Prop. 1981/82:30		Motion 1981/82:8 (m)		Motion 1981/82:46 (s)	
	ba 81/82	ba 82/83	ba 81/82	ba 82/83	ba 81/82	ba 82/83
Inkomster	+ 2 600	+ 5 300	+ 700	+ 1 200	900	2 100
Utgifter	300	+ 1 300	+ 200	2 300	2 800	1 700
Saldo	+ 2 900	+ 4 000	+ 500	1 100	+ 1 900	400
Förändring i förhållande till prop.	-	-	+ 2 400	+ 5 100	+ 1 000	+ 4 400
Anm.	Besparingar med "helårseffekt" om 8 mdr har aviserats till budgetprop. Ytterligare besparingar med "helårseffekt" i storleksordningen 9,3 mdr aviserats för ba 1982-83. Inkomster av skatt på vinstökningar har ej kunnat beräknas. Vidare har inte något belopp för räntekompensation till kommuner tagits upp.					

I motion 57 (vpk) motsätter man sig regeringens förslag vad gäller sänkning av mervärdesskatten, slopande av den särskilda skattereduktionen, bibehållande av indexreglerade skatteskalor, snabbare avtrappning av pensionärernas extra avdrag och införande av ett investeringsavdrag knutet till redovisningen av mervärdesskatt. Av de föreslagna förändringarna av budgetens inkomster är det endast den obligatoriska 25-procentiga avsättningen av företagens vinster till särskilda konton som godtas i motionen, men detta görs under vissa villkor vad gäller medinflytande på företagens beslut. Motionärerna lägger dessutom fram egna förslag till inkomstökningar. Det gäller ändrade inkomstskatteskalor och införandet av en omsättningsskatt på aktier. Sammantaget innebär motionärernas förslag avsevärda skatteökningar i förhållande till regeringens förslag i storleksordningen 9 miljarder kronor. Det är sannolikt att beloppet är ännu större. Utskottet har inte kunnat kostnadsberäkna samtliga förslag som gäller inkomstbeskattningen men en överslagsmässig bedömning ger vid handen att skatteökningarna blir ännu större.

Av regeringens förslag till besparingar motsätter man sig besparingar på åtminstone 2 miljarder kronor, dvs. man motsätter sig regeringens besparingsförslag på praktiskt taget samtliga punkter. Däremot föreslås i motionen ytterligare besparingar inom det militära försvaret på 1 100 milj. kr. Motionärerna lägger vidare fram en lang rad förslag till utgiftsökningar. Det gäller ökade livsmedelssubventioner, åtgärder för lägre hyror, ökade anslag till AMS och återgång till den tidigare beräkningsprincipen för basbeloppet i den allmänna försäkringen. Kostnaderna för dessa förslag uppgår till drygt 6,5 miljarder kronor.

Utskottet har inte kunnat göra kostnadsuppskattningar av samtliga förslag.

Förslagens realekonomiska effekter

Utifrån de budgetmässiga konsekvenser av de tre förslagen som redovisats i det föregående har utskottet för att kunna bedöma förslagens samlade effekt på ekonomin 1982 också utfört realekonomiska beräkningar.

Resultatet av dessa beräkningar sammanfattas nedan. Med effekt av förslagen avses direkta effekter på den svenska ekonomin jämfört med ett läge där devalveringen beaktats men utan att några andra ekonomisk-politiska åtgärder vidtagits. Förslagen rörande insättning av medel på vinstkonto, tillfällig vinstskatt och en ny utformning av investeringsavdraget förutsätts i första hand få effekt på pris-, löne- och investeringsutveckling 1983. Inga reala effekter av dessa förslag har beräknats för 1982. Inte heller förslagen om förändring av bostättningslån, bostadslån, tomträttslån, energilån till kommuner och lokaliseringlån förutsätts få några mer betydande reala effekter 1982.

Det bör noteras att man i den socialdemokratiska partimotionen, i varje fall vad gäller den privata konsumtionsprognosen, utgår från konjunkturinstitutets bedömning för 1982.

Tabell 11. Realekonomiska effekter år 1982 av förslagen
(procentenheter)

	Prop. 30	(m)	(s)
BNP	0,1	- 0,4	0,2
Disponibel inkomst	0,5	- 1,4	- 0,3
Privat konsumtion	0,3	- 0,9	- 0,2

Av tabellen framgår att regeringens förslag till åtgärder har en positiv effekt om 0,1 procentenhet på den totala produktionen (BNP) nästa år jämfört med ett läge med inga åtgärder. Denna effekt ingår redan i försörjningsbalansen (tabell 6).

Den i propositionen föreslagna mervärdeskattesänkningen sänker prisnivån 1982 vilket har en positiv effekt på de disponibla inkomsterna och därmed på den privata konsumtionen. Eftersom såväl moderaterna som socialdemokraterna avstyrker förslaget om sänkt mervärdeskatt utblir denna effekt i deras förslag. Däremot ger de socialdemokratiska förslagen sammantaget en positiv effekt på BNP genom att socialdemokraterna vill anvisa mer pengar till arbetsmarknadspolitiska åtgärder samtidigt som de avvisar flertalet av regeringens besparingsförslag.

När det gäller externbalansen visar kalkylerna att moderatmotionens förslag ger en bytesbalans som är ungefär 1 miljard bättre medan de

socialdemokratiska förslagen ger en förbättring om ungefär 1/2 miljard, allt jämfört med regeringens förslag.

Sammanfattningsvis indikerar de realekonomiska kalkylerna att propositionens åtgärdsförslag innebär en positiv effekt på den inhemska efterfrågeutvecklingen 1982. Såväl konsumtion som investeringar ger ett tillskott till efterfrågan. Även de socialdemokratiska förslagen ger ett tillskott till den inhemska efterfrågan. De moderata förslagen däremot innebär en finanspolitisk atstramning under 1982.

Det bör understrykas att kalkylerna enbart tar hänsyn till kortsiktiga effekter av den efterfrågeförändring som följer av de föreslagna åtgärderna. De dynamiska effekterna av förändrat skattetryck på ekonomins utbudssida och på produktionsförmågan har inte beaktats.

Utskottets sammanfattande bedömning

Enligt utskottets uppfattning ger nedskrivningen av den svenska kronan den 14 september svensk industri en möjlighet att stärka sin position såväl på utlandsmarknaderna som på hemmamarknaden. Den positiva effekten förstärks av att den tyska marknaden därefter har skrivits upp. Men en förutsättning för att förbättringen skall komma till stånd är att företagen kan hålla kostnadsutvecklingen under kontroll. För de allra flesta företag som arbetar i utländsk konkurrens är den svenska marknaden den ojämförligt största. I ett perspektiv där den internationella efterfrågan är matt men en uppgång allmänt väntas är det viktigt att efterfrågan inom landet är återhållsam. Det har den varit under år 1981 och förutses komma att bli också under 1982. Det är emellertid inte tillrädligt att låta den inhemska efterfrågan bli alltför svag. Föreslagna skattesänkningar skall ses i det perspektivet. Efter devalveringen skulle enligt regeringens bedömning i propositionen den privata konsumtionen minska med hela 3 % jämfört med 1981 års konsumtionsnivå om inga motverkande åtgärder vidtas. Då är att märka att konsumtionen redan i år väntas minska med 1,5 %.

En viktig förutsättning för att devalveringens positiva effekter skall kunna tas till vara är att den allmänna pris- och kostnadsutvecklingen kan hållas i schack. Det är därför önskvärt att inte prisklausulen i löneavtalen utlöses. Devalveringen höjer priserna på importerade varor och därmed prisnivån. Räntesänkningen den 14 oktober sänker prisnivån, men inte tillräckligt för att hålla den totala prisstegringen december 1980 - december 1981 under pristaket i avtalen. I ett sådant läge föreligger motiv för ytterligare åtgärder, t. ex. en sänkning av *mervärdesskatten*. För löntagarna är det givetvis en fördel om avtalens prisklausul inte överskrids redan av det skälet att avtalskonstruktionen inte ger full kompensation för sådana prisstegringar. För företagen och för svensk ekonomi är det en given fördel om kostnaderna kan hållas nere så att de svenska företagens konkurrenskraft stärks.

Även en annan omständighet måste emellertid beaktas när man avgör om

och i så fall hur mycket mervärdeskatten skall sänkas. En sänkt mervärdeskatt innebär ett betydande inkomstbortfall för staten. Varje procentenhets reducering av momspålägget betyder ca 1 500 milj. kr. i inkomstbortfall. En sänkning av den indirekta skatten måste därför vara mycket angelägen för att kunna motiveras i nuvarande statsfinansiella läge.

Med nuvarande konjunkturutsikter har utskottet vid en vägning av de skilda synpunkterna för och emot funnit att starka skäl talar för en sänkt mervärdeskatt. Diskontosänkningen i oktober månad liksom prisutvecklingen i övrigt sedan regeringen offentliggjorde innehållet i åtgärdsprogrammet talar dock för att mervärdeskattesänkningen inte behöver bli så omfattande som planerat. En sänkning från nuvarande mervärdeskattesats om 23,46 % räknat som pålägg på varans pris exklusive skatt till 21 1/2 % torde vara tillräcklig för att avtalens indexklausul skall klaras med viss marginal och för att ge viss stimulans till efterfrågan inom landet.

Med en sådan begränsad sänkning av mervärdeskatten minskar riskerna för att stimulanseffekten blir för kraftig. Den uppgång i den internationella efterfrågan som i det föregående ansetts sannolik torde knappast ge sig till känna under det närmaste halvåret. När uppgången på exportmarknaderna kommer bör den efterfrågeökningen tillgodoses genom att i takt härmed omfattande besparingar sätts in som drar ned resursanspråken inom landet. Vilka besparingar det därvid kan bli fråga om återkommer utskottet till i det följande.

Sänkningen bör genomföras snarast möjligt och innan prismätningen äger rum i december månad, eftersom det är den uppmätta prisnivån i december månad som avgör om någon mer betydande kompensation skall utgå enligt avtalen.

De realekonomiska konsekvenserna av den lägre mervärdeskattesänkningen är att de disponibla inkomsterna liksom också konsumtionen minskar 0,5–1 procentenhet mer än om regeringsförslaget fullföljs. Den faktiska nedgången mellan 1981 och 1982 blir dock bara 1,8 % till följd av att prisstegringarna nu väntas bli lägre även bortsett från mervärdeskattesänkningen. Den privata konsumtionen torde med den mindre sänkningen av mervärdeskatten komma att sjunka med knappt 2 % i volym mellan 1981 och 1982. BNP-tillväxten torde därför stanna strax över 2 % nästa år.

En faktor som kan rubba ovanstående slutsatser är vad som händer med hushallens sparande. I fall de ändrade förutsättningarna innebär att sparandet dras ned något jämfört med propositionens prognos så blir i motsvarande mån konsumtionen högre.

Förslaget i propositionen om obligatorisk avsättning till *särskilda vinstfonder* godtas i motion 57 (vpk) under förutsättning att avsättningarna kombineras med samhälleligt och fackligt inflytande över hur medlen används (yrkande i motion 58). I motion 8 (m) avvisas förslaget med hänvisning till att näringslivets lönsamhet under lång tid legat på en alltför låg

nivå. Också i motion 46 (s) avvisas förslaget men i stället föreslås att en särskild *vinstskatt* om 20 % tas ut på vinstökningar under år 1982 som överstiger 1981 års nivå med 5 milj. kr. (yrkande i motion 47).

Såvitt nu kan bedömas bör företagen kunna förbättra sin lönsamhet under år 1982. Enligt preliminära kalkyler väntas driftsöverskottet i tillverkningsindustrin exkl. varv som andel av förädlingsvärdet komma att överstiga den nivå som uppnåddes åren 1979-1981 med 1/3. Den nivå som i så fall skulle uppnås är likväl inte högre än vad som uppnåddes medelgodta år under tidigare konjunkturfaser och den är väsentligt lägre än under det s. k. övervinståret 1974.

Inom vissa branscher kommer vinstläget att fortsätta att vara mycket pressat. Allmänt gäller att vinstnivån inom industrin och den avkastning som erhålles på nysatst kapital behöver öka för att näringslivet skall kunna dra till sig erforderligt riskkapital och för att investeringsuppgången skall komma till stand. Möjligheterna att höja utdelningen på aktier bör därför inte i onödan begränsas. Mot den angivna bakgrunden skulle i synnerhet en extra vinstskatt kunna uppfattas som att vinstnivån i svensk industri nu nått en alltför hög nivå medan i själva verket vinstnivån inom tillverkningsindustrin alltjämt måste betraktas som otillräcklig, särskilt mot bakgrund av att företagen har bakom sig en lång period av helt otillräcklig lönsamhet.

Med det anförda avstyrker utskottet från sina utgångspunkter såväl förslaget i propositionen om särskild avsättning till vinstfonder som det socialdemokratiska förslaget till särskild skatt på vinstökningar.

Av det nu sagda framgår att utskottet inte heller kan tillstyrka förslaget i motion 58 om *omsättningsskatt på aktier*. Förslaget skulle motverka aktiemarknadens förmåga att dra till sig riskvilligt kapital.

Vad gäller förslaget i propositionen om förlängning av tiden för nu gällande *investeringsavdrag för byggnader* i näringslivet har finansutskottet inga erinringar häremot. Näringslivets fasta investeringar behöver främjas och byggmarknaden behöver den stimulans som kan uppkomma härigenom.

Vad gäller förslaget till omläggning av nuvarande system för *investeringsavdrag för inventarier* vill utskottet anföra följande.

Betydande enighet synes råda om att avdrag för anskaffning av inventarier bör ges även för tiden efter att nuvarande period för rätt till avdrag löpt ut vid årsskiftet. I propositionen föreslås en omläggning av systemet så att avdrag i fortsättningen skall kunna göras direkt i samband med mervärdeskatteuppbörden. Det nya systemet skulle få utnyttjas redan under fjärde kvartalet innevarande år för de företag som så önskar.

I den socialdemokratiska motionen 47 (motivering i motion 46) föreslås dock en förlängning under 1982 av nu gällande regler.

Det nya system som redovisas i propositionen innebär att företagen

likviditetsmässigt kan tillgodogöra sig avdraget redan i samband med investeringen och inte som nu vid beskattningen långt senare. Vid övergången till det nya systemet förbättras således företagssektorns likviditet jämfört med om nuvarande regler får fortsätta att gälla. Utskottet ser det som en väsentlig fördel. För många företag är en sådan likviditetsförbättring angelägen och kan ha betydelse för företagets investeringsbenägenhet. Det gäller bl. a. företag som av ett eller annat skäl inte kan förväntas redovisa vinst för det är då rätt till avdrag föreligger. Psykologiskt kan de positiva verkningarna av det nya systemet bli betydande. Genom att avdraget knyts till mervärdeskatteredovisningen avgränsas investeringsstödet i högre grad än med nuvarande system till den konkurrensutsatta delen av näringslivet. Utskottet noterar i sammanhanget att subventionsnivån sänkts något för att motverka den räntevinst som uppkommer för företagen i det nya systemet. Med det anförda tillstyrker utskottet från sina utgangspunkter det nya systemet för investeringsavdrag för inventarier.

Vad utskottet här anför innebär ett avstyrkande också av förslaget att införa en *skatt på företagens likviditet* som förts fram i motion 58 (vpk).

Det finns enligt utskottets mening anledning uppmärksamma ett par ytterligare effekter som uppkommer vid övergången till det nya systemet för investeringsavdrag. Baksidan av den förbättrade likviditetssituationen för företagen är att staten förlorar inkomster tidigare än i nu gällande system. Vid övergången mellan det gamla och nya systemet kommer därtill de båda systemen att gälla parallellt och inkomstbortfallet i statens budget blir under en period dubbelt. Vidare bör uppmärksammas att kostnaderna för avdraget i det nya systemet kommer att helt belasta staten medan kostnaden för nu gällande system belastat även kommunernas intäkter, något som f. ö. föga uppmärksammades när nu gällande regler fastställdes hösten 1980 (jämför FiU 1980/81:5 y). Denna lättnad för kommunerna torde komma att noteras i de kontinuerliga överläggningar som äger rum mellan staten och de båda kommunförbunden.

Vad gäller sloandet av den *särskilda skattereduktionen* har utskottet redan i våras ställt sig bakom att denna minskas, nämligen den del som motsvarar höjningen av det kommunala grundavdraget från 6 000 kr. till 7 000 kr. Med anledning härav beslutade riksdagen att förskottsutbetalningen av kommunalskattemedlen år 1982 skulle beräknas efter ett korrigerat skatteunderlag. Det skulle beräknas som om grundavdraget var 7 000 kr, i stället för 6 000 kr. I propositionen föreslås nu att det kommunala grundavdraget skall vara 7 500 kr. Det innebär att det kommunala skatteunderlaget som kommunalskatterna beräknas efter kommer att skilja sig från det underlag som kommuninvånarna taxeras för.

Utskottet förklarade sig i det sammanhanget också positivt till tanken att förändringar i den kommunala beskattningen så snart som möjligt skulle få

slå igenom på utbetalningar av kommunalskattemedel. Det kan konstateras att om förändringar görs i det underlag som ligger till grund för förskottsutbetalningar och dessa inte överensstämmer med faktiska förändringar som görs i skatteunderlaget kommer de avvikelser som uppstår att regleras vid slutregleringen två år senare. Detta kan försvåra överblicken av de ekonomiska relationerna mellan staten och kommunerna och möjligheten att planera den kommunala verksamheten.

De av regeringen föreslagna *besparingarna*, i propositionen redovisade för helår, uppgår enligt utskottets beräkningar till ca 2,3 miljarder kronor räknat i effekt på statsbudgeten budgetåret 1982/83.

Ytterligare utgifter föreslås i regeringens åtgärdsprogram endast på ett par punkter. Ökade bidrag till skogsvård föreslås. Förslag till finansiering kommer att läggas fram senare. I fråga om medlen till ytterligare arbetsmarknadspolitiska insatser gäller dessa innevarande budgetår och tynger dessutom inte långsiktigt statsbudgeten.

Som redovisats i det föregående föreslår moderata samlingspartiet i nu aktuella motioner konkreta besparingar utöver regeringens förslag, som motionärerna bedömer skulle vid fullt genomslag minska statsutgifterna eller socialförsäkringskostnaderna med en knapp miljard. I den socialdemokratiska motionen avvisas en rad av de i propositionen föreslagna besparingarna. Härtill kommer ökade utgifter för bl. a. höjda barnbidrag samt – vad gäller budgetåret 1981/82 – ytterligare medel för arbetsmarknadspolitiska insatser.

Enligt utskottets mening är det ytterligt önskvärt att riksdagen redan nu i höst beslutar om avsevärda besparingar i statsbudgeten så att dessa får verkan så snart som möjligt under 1982. Att mervärdeskattesänkningen föreslås få mindre omfattning än i regeringens förslag minskar enligt utskottets mening på intet sätt behovet av besparingar. Besparingarna är långsiktigt och strukturellt motiverade och i enlighet med av riksdagen uttalade mål för budgetpolitiken.

Med det anförda tillstyrker utskottet omfattningen av de sparåtgärder som föreslås i propositionen och som fått stöd i motionen från moderata samlingspartiet. Utskottet kan däremot inte tillstyrka omfattande nya utgifter, exempelvis höjda barnbidrag och studiebidrag så som föreslås i den socialdemokratiska motionen. Det bör noteras att förslaget härom ingår i ett alternativ där man helt avvisar tanken på sänkt mervärdeskatt. Sänkt mervärdeskatt har självklart gynnsamma verkningar på barnfamiljernas ekonomi. Det bör också erinras om att behovet av arbetsmarknadspolitiska insatser minskar om efterfrågan inom landet stimuleras genom att mervärdeskatten sänks, jämfört med om ingen sänkning sker.

Vad slutligen gäller de av moderata samlingspartiet framförda ytterligare besparingarna med verkan redan från näret finner utskottet det svårt att på detta stadium bedöma i vilken utsträckning de framförda förslagen kan

beredas i sådan takt att de kan träda i kraft redan vid årsskiftet. Den fortsatta beredningen i utskotten får klargöra detta.

Förutsatt att riksdagen vid den fortsatta behandlingen ställer sig bakom de riktlinjer för den ekonomiska politiken som utskottet uttalat sig för och att samtliga de i propositionen framförda förslagen till besparingar godkänns, kommer de budgetmässiga verkningarna att bli en förstärkning av budgeten med drygt 3 miljarder kronor jämfört med vad som skulle följa av propositionen. Saldoförsämringen skulle stanna vid ca 700 milj. kr. (tabell 12).

Tabell 12. Budgeteffekter enligt utskottets förslag till riktlinjer

Förändring av	hå 1981/82	hå 1982/83
Inkomster	- 2 000	- 2 000
Utgifter	300	- 1 300
Saldo	- 2 300	- 700
Förändring i förhållande till prop.	+ 600	+ 3 300

I detta sammanhang finns det anledning att något beröra sambandet mellan de nu aktuella åtgärderna och det *sparmål* för budgetåret 1982/83 som riksdagen fastställde vid behandlingen av kompletteringspropositionen i våras. Sparmålet borde enligt propositionen uppgå till minst 12 miljarder kronor. Föredraganden anförde att sparmålet t. v. dock borde vara preliminärt. Den slutliga prövningen av målet borde ske inom ramen för den gängse budgetprocessen och med de bedömningar som då skulle föreligga. Därvid skulle också en avstämning göras gentemot åtgärder som kunde bli aktuella på budgetens inkomstsida. Riksdagen ställde sig bakom det så formulerade sparmålet.

Som framgått av redogörelserna i det föregående påverkas kalkylerna för statsbudgetens utveckling under ett budgetår av en rad från tid till annan skiftande omständigheter, bl. a. ändringar i konjunkturläget som ger utslag i förändrade kalkyler för statsinkomsterna. Också utgifterna kan komma att påverkas av tillfälliga faktorer som exempelvis utgifter för sysselsättningspolitiken. Kvar står att besparingsarbetet kraftfullt och målmedvetet måste inriktas mot att begränsa statsutgifterna genom faktiska besparingar i från år till år löpande utgifter. Dessa besparingar skall – inberäknat dem som nu tidigare läggs – vara 12 miljarder kronor budgetåret 1982/83, i enlighet med vad som tidigare uttalats.

Vad utskottet här anfört med anledning av propositionen och motion 8 (m) bör utgöra grund för den ekonomiska politikens utformning. De riktlinjer för den ekonomiska politiken som dras upp i motionerna 46 (s) och 57 (vpk) avstyrks av utskottet.

Övriga motionsyrkanden

I motion 46 (s) hemställs om en *valutapolitisk utredning* med uppgift att utreda en annan konstruktion av den valutaindex (valutakorg) som riksbanken f. n. tillämpar. Motionärerna vill att utredningen även skall belysa de tekniska möjligheterna att bedriva en aktiv valutakurspolitik inom ramen för en allmän inflationsbekämpande politik.

Konstruktionen av valutakorgen är självfallet av stor betydelse. De valutatekniska överväganden som därvidlag behöver göras är dock mindre lämpliga att behandlas inom ramen för en offentlig utredning. Enligt utskottets uppfattning bör det – i likhet med vad som gäller för valutapolitiken i övrigt – ankomma på fullmäktige i riksbanken att noggrant följa utvecklingen och om så bedöms önskvärt göra ändringar i det system som tillämpas för att bestämma den svenska valutans värde. Med anledning av den andra frågan som motionärerna tar upp vill utskottet framhålla att riksbanken i samband med devalveringen av kronan den 14 september 1981 anförde: "Beslutet att ange ett intervall inom vilket riktvärdet för index kommer att ligga ger riksbanken möjlighet att låta kronans värde stiga i förhållande till index med högst 4 %. Detta utrymme för uppskrivning av den svenska kronan bör användas för att – om förhållandena så medger – under kommande år begränsa den internationella prisutvecklingens genomslag på den svenska prisnivån." Innebörden av denna deklaration är sålunda att riksbanken i vissa lägen kan tänka sig en uppskrivning av kronan på det sätt motionärerna tänkt sig. Någon stor utredning av frågan anser utskottet inte vara erforderlig.

Med det anförda avstyrks yrkande 2 i motion 46.

I motion 46 (s) begärs att regeln att kontohavare skall erlägga 25 % i amortering på varje månads *kontokortsköp* senast månaden därefter återinförs.

Denna regel tillkom på nyåret genom en överenskommelse mellan ekonomidepartementet och representanter för kontokortsföretagen. Kravet kommer enligt vad som har överenskommits mellan de parter som träffade avtalet att slopas vid årsskiftet.

Försäljningen genom kontokortskrediter har minskat kraftigt under 1981, betydligt mer än vad detaljhandelns övriga försäljning har minskat. Det konsumtionsbegränsande syfte som specialregeln ville tillgodose kan inte längre anses vara ett intresse. Utskottet förutsätter att regeringen som hittills noggrant följer utvecklingen vad gäller kontokortskrediterna. Det är enligt utskottets uppfattning inte påkallat med något uttalande från riksdagens sida. Yrkande 3 i motion 46 avstyrks sålunda.

I propositionen tas frågan upp om *räntekompensation till kommuner* med anledning av de ändrade utbetalningsrutinerna av kommunalskattemedel.

Regeringens förslag om sänkning av mervärdeskatten medför betydande kostnadssänkningar för kommunerna. Enligt regeringens mening är det därför inte rimligt att kompensation skall utgå för de ökade räntekostnader kommunerna får av de ändrade utbetalningsrutinerna. I motion 47 hemställs om avslag på regeringens förslag till mervärdeskattesänkning. I konsekvens härmed begärs – i motion 46 – att förhandlingar skall tas upp med kommunförbunden angående räntekompensation till kommunerna.

Utskottet har i det föregående förordat en mindre sänkning av mervärdeskatten än vad regeringen föreslagit. Det finns därför skäl att något diskutera huruvida kompensation bör utgå i detta läge. Då bör uppmärksammas att sedan propositionen lades fram har diskontot sänkts med 1 procentenhet. Med en lägre räntenivå blir de ränteförluster kommunerna får vidkännas genom det nya utbetalningssystemet lägre än vad som tidigare beräknats. Vidare konstaterar utskottet att huvuddelen av de kostnadsbesparingar kommunerna gör genom moms-sänkningen kvarstår även om sänkningen begränsas på det sätt utskottet förordar. Det finns också skäl att erinra om att ett uttalat villkor för att förhandlingar skulle tas upp om räntekompensation var att kommunerna lyckades begränsa sin konsumtionsökning till 1 % år 1982. Nu ser det ut som om landstingskommunerna skulle få svårigheter att klara detta mål. Utskottet vill i sammanhanget erinra om att det av regeringen föreslagna – och av utskottet i yttrande till skatteutskottet tillstyrkta – investeringsavdraget inte reducerar det kommunala skatteunderlaget. Utskottet anser, mot bakgrund av det anförda, det inte finnas anledning för riksdagen att rikta en uppmaning av det slag som begärs i motionen till regeringen. Yrkande 4 i motion 46 avstyrks.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken* att riksdagen med anledning av proposition 1981/82:30 såvitt nu är i fråga och motion 1981/82:8 yrkande 1 samt med avslag på motionerna 1981/82:46 yrkande 1 och 1981/82:57 yrkande 1 godkänner de riktlinjer som utskottet förordat och som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,
2. beträffande *valutapolitikens utformning* att riksdagen avslår motion 1981/82:46 yrkande 2,
3. beträffande *villkoren för kontokortskrediter* att riksdagen avslår motion 1981/82:46 yrkande 3.

4. beträffande *förhandlingar med kommunförbunden* att riksdagen avslår motion 1981/82:46 yrkande 4.

Stockholm den 3 november 1981

På finansutskottets vägnar

ERIC ENLUND

Närvarande: Eric Enlund (fp), Kjell-Olof Feldt (s), Lars Tobisson (m), Rolf Rämgård (c), Paul Jansson (s), Arne Gadd (s), Bo Siegbahn (m), Per-Axel Nilsson (s), Karl-Anders Petersson (c), Anita Gradin (s), Roland Sundgren (s), Christer Nilsson (s), Olle Wästberg i Stockholm (fp), Paul Grabö (c) och Staffan Burenstam Linder (m).

Reservation

Kjell-Olof Feldt, Paul Jansson, Arne Gadd, Per-Axel Nilsson, Anita Gradin, Roland Sundgren och Christer Nilsson (alla s) anser att

dels den del av utskottets yttrande på s. 23 som börjar med "Sammanfattningsvis blir" och slutar med "år 1982" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser det för sin del sannolikt att den privata konsumtionen kan bli starkare än regeringen antagit. Den nuvarande svaga inhemska efterfrågan kan nämligen mycket väl leda till att devalveringens genomslag i importpriserna dämpas betydligt. Därmed skulle hushållens disponibla inkomster inte reduceras med hela devalveringseffekten även om mervärdeskatten inte sänks. Regeringens prognos bygger vidare på att sparkvoten skall stiga ytterligare trots att den redan nu ligger på en hög nivå. Detta förefaller inte sannolikt.

När det så gäller investeringarna är det mot bakgrund av tidigare erfarenheter fullt möjligt att de förutsedda volymminskningarna bromsas upp. Under 1982 talar såväl det ökade kapacitetsutnyttjandet som det lägre ränteläget och den begynnande internationella konjunkturuppgången för en sådan utveckling. Sammanfattningsvis ser vi det mot bakgrund av det underlag som f. n. är tillgängligt som sannolikt att konjunkturutvecklingen blir något starkare under 1982 än vad såväl regeringen som konjunkturinstitutet antagit.

Mot bakgrund av att regeringens prognoser uppenbarligen anpassas till de politiska behoven, i synnerhet i fråga om den privata konsumtionen, framstår regeringens egen varning för en inflationistisk utveckling under senare delen av 1982 och under 1983, som desto allvarligare.

dels den del av utskottets yttrande som på s. 30 börjar med "Enligt utskottets" och på s. 31 slutar med "konsumtionen högre" bort ha följande lydelse:

Utvecklingen under 1981 har inneburit en ytterligare fördjupning av de grundläggande balansbrister som utmärker den svenska ekonomin. Underskottet i utbytet med utlandet, ett alltmer svårkontrollerat statligt budgetunderskott, hög inflation, fallande investeringar och en på sista tiden snabbt stigande arbetslöshet är den ekonomiska krisens mera påtagliga yttringar. Under loppet av 1981 har därtill ovanpå de strukturellt betingade obalanserna lagrats följderna av en internationell lågkonjunktur.

I sina ekonomiska motioner (mot. 1980/81:1136 och 2190) kritiserade socialdemokraterna dels politikens ensidiga inriktning på s. k. sparande, dvs. statliga utgiftsnedskärningar, dels den borgerliga passiviteten när det gäller att bekämpa inflationen. Ett centralt tema i dessa motioner var att Sveriges balansbrister kan undanröjas och sysselsättningen långsiktigt tryggas endast om inflationen i den svenska ekonomin nedbringas påtagligt och investeringarna åter börjar öka. I motionerna varnades för att den borgerliga ekonomiska politiken med dess åtstramning mitt i en lågkonjunktur skulle leda till en dramatisk försämring av arbetsmarknadsläget och därmed i praktiken en kapitulation när det gäller den fulla sysselsättningen som mål för den ekonomiska politiken.

Framläggandet av det socialdemokratiska krisprogrammet i juni 1981, liksom den alltmer accentuerade lågkonjunkturen och den uppenbart ohållbara valutakursutvecklingen satte den senaste borgerliga regeringen under ökad press att företaga sig något.

De ekonomisk-politiska riktlinjer (prop. 1981/82:30) som sent omsider redovisats för riksdagen innebär att

- 1) den svenska kronan devalverades med 10 % per den 14 september.
- 2) de prishöjande effekterna av devalveringen avses bli motverkade av en sänkning av mervärdeskatten från 23,46 % till 20 % per den 1 november. De angivna syftena med denna skattesänkning är dels att undvika en utlösning av de gällande löneavtalens prisklausul för innevarande år, dels att motverka en alltför stark nedgång i inhemsk efterfrågan som annars sägs bli följderna av devalveringen.

- 3) den ytterligare försvagning av budgeten som momssänkningen medför skall balanseras av sparåtgärder och skattehöjningar. För budgetåret 1981/82 uppgår dessa emellertid endast till 1,5 miljarder kronor, medan de ökade utgifterna och minskade inkomsterna beräknas till 4,4 miljarder kronor, varför nettoeffekten av paketet är en försvagning av budgeten med knappt 3 miljarder kronor. För budgetåret 1982/83 beräknas budgetförsvagningen uppgå till 4 miljarder kronor.

Utskottet bedömer den genomförda *devalveringen* som helt oundviklig med hänsyn till att den borgerliga politiken medfört att vi under de senaste

två åren haft en väsentligt högre inflationstakt än våra viktigaste konkurrentländer. Devalveringen är ett fullbordat faktum och kan inte göras ogjord. Den grundläggande fråga som den ekonomiska politiken ställs inför i och med devalveringen är huruvida denna görs till startpunkten för en ny och lägre inflationstrend i Sverige eller om devalveringen endast blir ytterligare en anhalt på den väg som innebär fortsatt snabb urholkning av penningvärdet.

Vidare kan konstateras att de ekonomisk-politiska åtgärder, som åtföljer devalveringen, medför att den realinkomstminskning som devalveringen syftar till, vältras över dels på de grupper som drabbas av de statliga utgiftsnedskärningarna, i första hand pensionärerna, dels på den statliga budgeten som ytterligare försvagas. Detta i sin tur innebär endast att realinkomstminskningen tillfälligt uppskjuts. Detta sker antingen genom att den ökade inflation som budgetförsämringen förorsakar, urgröper realinkomsterna eller genom senare skattechöjningar för att täcka budgetförsämringen.

De två huvudsakliga motiv som anförts för den föreslagna sänkningen av *mervärdeskatten* är dels att en utlösning av prisklausulen i det gällande tvååriga löncavtalet skall undvikas, dels att den inhemska efterfrågan skulle behöva hållas uppe.

Utskottet noterar att det i proposition 30 inte görs någon beräkning av hur stor konkurrenskraftsförsämringen skulle bli om mervärdeskatten inte sänks. I motion 46 har denna konkurrenskraftsförsämring beräknats till mindre än en halv procent, vilket är mindre än hälften av den konkurrenskraftsförbättring som, till följd av den västtyska D-markens appreciering, skett efter det att det ekonomiska åtgärds paketet presenterades.

I propositionen anges en förmodad expansion av den inhemska efterfrågan till följd av en utlösning av prisklausulen som skäl för att genom en momssänkning förhindra en dylik. I detta avseende bygger propositionen på ett felaktigt antagande, eftersom prisklausulens konstruktion är sådan att löntagarna endast kompenseras till 2/3 för den inträffade inflationen. En inflationstakt som är högre än den i prisklausulen stipulerade leder med andra ord till att de reala disponibla inkomsterna minskas, inte ökas.

Mot bakgrund av detta – felaktiga – resonemang framstår momssänkningen med dess *ökning* av de reala disponibla inkomsterna och stimulans av inhemsk efterfrågan som svårförståeliga. I propositionen anges också att man med momssänkningen skall undvika en utlösning av klausulen under 1982. Utskottet noterar emellertid att KI:s prognos – som innebär att prisklausulen överskrids – motsäger denna bedömning.

Det andra argumentet för en momssänkning är att man vill undvika en alltför kraftig nedpressning av efterfrågan och produktionen. De – mer realistiska – prognoser för den privata konsumtionen, som konjunkturinstitutet gjort tyder emellertid på att nedgången i privat konsumtion även utan en momssänkning inte skulle behöva bli så stark, som regeringen antagit. Det

har också anförts att mervärdskattesänkningen skulle vara nödvändig för att undvika en alltför stark nedgång i produktionen. Som påvisas i motion 46 skulle emellertid momssänkningen till stor del leda till en ökning av importen och endast i begränsad omfattning till en ökning av den inhemska produktionen.

Momssänkningen kan därför ses som ett uttryck för en strävan från regeringens sida att genomföra en devalvering, utan att konsumenterna under ett valår skulle behöva drabbas av den inkomstminskning som oundvikligen åtföljer en devalvering.

Den föreslagna budgetförsvagningen sätts vidare in i en sådan fas av konjunkturen att stimulanseffekterna kan förväntas sammanfalla med en internationellt betingad konjunkturåterhämtning under loppet av 1982.

Denna inriktning av politiken – manipulationen av löneavtalens prisklausul, försvagningen av statsfinanserna, påspädningen av inflationstrycket och åtgärder som förvärrar i stället för att dämpa konjunktursvängningarna – skapar utomordentligt dåliga förutsättningar inför 1983 års avtalsrörelse. I själva verket kan mittenregeringens s. k. offensiv sägas innebära att man avsäger sig ansvaret för den övergripande stabiliseringspolitiken och lägger hela bördan av denna på arbetsmarknadens parter. Mot bakgrund av det anförda avstyrker utskottet förslaget om sänkning av mervärdskatten.

Den ovan beskrivna konjunkturutvecklingen innebär en fortsatt svag produktionsutveckling under detta år med en produktionsuppgång under loppet av 1982. Arbetslösheten kommer att fortsätta att stiga och någon förbättring kan inte väntas förrän mot slutet av nästa år. Samtidigt är den svenska inflationstakten högre än våra viktigaste konkurrenters. Devalveringen ger en förbättring av konkurrensläget, men denna förbättring kan ganska snabbt undergrävas om inte inflationen motverkas.

Mot denna bakgrund delar utskottet den bedömning som görs i motion 46 (s) att den ekonomiska politiken bör utformas så

- att den arbetslöshet, som förorsakats av den borgerliga ekonomiska politiken, motverkas *nu* genom en aktiv arbetsmarknadspolitik,

- att den ekonomiska politiken inte – som i regeringens förslag – utformas så att den leder till en allmän stimulans som tidsmässigt sammanfaller med att konjunkturen i övrigt går in i en expansionsfas. Politikens uppgift måste vara att stabilisera ekonomin, inte destabilisera den.

- att genom en mera ansvarsfull finanspolitik en lättnad på penningpolitikens område möjliggörs. En lägre räntenivå än dagens skulle ge ett verkningsfullt stöd åt industrins benägenhet att investera, minska det statliga budgetunderskottet och verka dämpande på inflationen.

- att den ekonomiska politiken ges en sådan fördelningsmässig profil att de uppoffringar, som är nödvändiga för att föra landets ekonomi ur krisen, får bäras solidariskt av alla och inte lastas på vissa grupper som har de sämsta förutsättningarna att bära dem.

Utskottet vill i det följande kommentera den ekonomiska politik, som förordas i motion 8 (m). Denna bygger huvudsakligen på två element: dels en sådan sänkning av inkomstskatterna fr. o. m. den 1 januari 1982 att marginalskatterna sänks, dels utgiftsnedskärningar utöver dem, som föreslagits i proposition 30. Den av regeringen föreslagna sänkningen av mervärdesskatten avvisas.

Den *marginalskattesänkning* som förordas i motionen skulle innebära en reduktion av statsskatten med 8–10 % i de högre inkomstskikten och beräknas under 1982 medföra ett inkomstbortfall för staten på ca 2 miljarder kronor.

Utskottet konstaterar att förslaget om marginalskattesänkning redan fr. o. m. 1982 strider mot den skattereform som nyligen överenskommits mellan centern, folkpartiet och socialdemokraterna och som således har stöd av en bred majoritet i riksdagen. Genomförandet av denna reform skall påbörjas 1983 och vara avslutad 1985. Flera skäl bidrog till detta val av genomförandeperiod. En ändring av marginalskatterna fr. o. m. 1982 skulle bl. a. innebära att en av de viktigaste förutsättningarna för det tvåårsavtal som i början av 1981 träffades mellan arbetsmarknadsparterna skulle ryckas undan.

Den skattetabell för 1982 som föreslås i motion 8 utgör ett första steg i riktning mot en marginalskatteskala 1984 som är avsevärt mera gynnsam för höginkomsttagarna än den som nu har föreslagits av den för centern, folkpartiet och socialdemokraterna gemensamma expertkommittén. I den skatteskala som förordas av moderata samlingspartiet skulle den s. k. brytpunkten, upp till vilken marginalskatten är högst 50 %, läggas väsentligt högre och marginalskatterna i de översta skikten vara lägre än i expertkommitténs förslag.

Strävan att gynna höginkomsttagarna tar sig även uttryck i att man i motionen avvisar en begränsning av underskottsavdragens värde. Utskottet konstaterar att en marginalskattesänkning utan en begränsning av underskottsavdragens värde skulle medföra sådana skattesänkningar för höginkomsttagarna, att det fördelningspolitiskt skulle bli omöjligt att genomföra reformen. Bl. a. skulle man inte begränsa möjligheterna till nolltaxering. Sammanfattningsvis finner utskottet att den inriktning av skattepolitiken, som förordas i motionen, dels är fördelningspolitiskt oacceptabel, dels har blivit politiskt inaktuell i och med att en bred majoritet av riksdagen ställt sig bakom en skattereform med annan inriktning.

Det andra huvudförslaget i motionen avser *nedskärningar av de statliga utgifterna*. Motionärerna accepterar de av regeringen föreslagna besparingsåtgärderna, men kräver därutöver att nedskärningarna utökas genom att utgifter skärs ned fr. o. m. den 1 januari 1982 med ca 1 miljard mer än vad som ingår i regeringens förslag. Utskottet tar i det följande ställning till regeringens nedskärningsförslag. Beträffande de av moderata samlingspartiet framförda ytterligare nedskärningarna för budgetåret 1981/82 är det att

märka att dessa har sin tyngdpunkt på social-, arbetsmarknads- och regionalpolitiken. Inom socialdepartementets huvudtitel föreslås exempelvis en avsevärd urholkning av arbetsskadeförsäkringen, tandvårdsförsäkringen samt av reglerna för vård av sjukt barn. På arbetsmarknadsområdet skulle AMS' möjligheter att genom kommunala beredskapsarbeten och industribeställningar bereda de växande skarorna av arbetslösa sysselsättning reduceras ytterligare.

Under budgetåret 1982/83 avser man reducera statsutgifterna med knappt 14 miljarder kronor. Utskottet får tillfälle att ta ställning till dessa förslag till nedskärningar i samband med behandlingen av budgetpropositionen 1982. Här räcker det med att konstatera att de största nedskärningarna avses ske inom social- och bostadspolitikens områden (5,4 resp. 2,6 miljarder). Den senare nedskärningen är av speciellt intresse med hänsyn till den omfattande kritik mot att skattereformen även inkluderar en begränsning av underskottsavdragets värde, som framförts från moderata samlingspartiets sida såväl i motion 8 som i den allmänna debatten. Begränsningen av underskottsavdragets värde sägs leda till kraftigt ökade boendekostnader även i villor av genomsnittlig storlek.

Reformen av underskottsavdragen beräknas totalt medföra ökade statsinkomster med ca 1,4 miljarder kronor. Av denna summa kan drygt 600 miljoner beräknas falla på villaavdragen. Reformen genomförs successivt under loppet av tre år, varför den årliga skatteskärpningen blir 200 milj. kr. vart och ett av åren 1983, 1984, 1985. Mot denna bakgrund framstår motionens krav på nedskärningar av bostadssubventionerna under budgetåret 1982/83 med ytterligare 2,1 miljarder kronor som minst sagt förvånande. Ty om den minskade subventionsnivå, som underskottsavdragsreformen innebär för vissa kategorier villaägare, skulle medföra de förödande konsekvenser som anges i motionen, så måste en subventionsminskning, som är mer än 10 gånger så stor, leda till konsekvenser av en helt annan storleksordning. Förklaringen till att man i motionen kan anföra så inbördes motstridiga krav ligger förmodligen i att motionärerna primärt värnar om inkomsttagare med höga inkomster, dyra villor och stora underskottsavdrag, medan de räntesubventioner som man vill dra ned i första hand avser boendet i småhus med statliga lån, liksom i bostads- och hyresrättslägenheter.

Dessa nedskärningar, som huvudsakligen skulle drabba de svagaste grupperna i samhället, är fördelningspolitiskt oacceptabla i sig. I betraktande av att de föreslås ske för att finansiera marginalskattesänkningar för de mest välbeställda grupperna i samhället, framstår dessa nedskärningar som direkt stötande.

Den moderata fördelningspolitiska profilen på de olika förslagen framstår dessutom med full tydlighet i de realekonomiska beräkningar under 1982 som utskottet genomfört och som presenteras ovan.

Med den politik som moderaterna förespråkar skulle de disponibla

realinkomsterna sänkas med 1 1/2 %. Samtidigt förespråkar moderata samlingspartiet en marginalsattesänkning som skulle ge höginkomsttagarna en realinkomstökning på 2-3 % efter skatt.

Med hänvisning till dessa fördelningspolitiska och sysselsättningsmässiga konsekvenser av motion 8 avstyrker utskottet de i motionen förordade riktlinjerna för den ekonomiska politiken.

I motion 57 riktas enligt utskottets mening i vissa delar berättigad kritik mot regeringens förslag och riktlinjer för den ekonomiska politiken. De förslag som framförs i motionen skulle emellertid medföra kraftigt ökade statsutgifter samtidigt som den finansiering som anvisas bygger på skatteskalpning och nedskärningar av försvarsutgifterna i en oacceptabel omfattning. Utskottet har därtill inte kunnat göra kostnadsuppskattningar av samtliga förslag. Med hänsyn till att motionens förslag är så knapphändigt motiverade liksom att den samlade samhällsekonomiska effekten är oklar avvisar utskottet motionens förslag till riktlinjer för den ekonomiska politiken.

dels den del av utskottets yttrande på s. 32 som börjar med "Inom vissa" och slutar med "riskvilligt kapital" bort ha följande lydelse:

Syftet med den föreslagna förlängningen av de obligatoriska avsättningarna till vinstkonto anges vara att dels stimulera till investeringar och dels motverka inflationsdrivande löneökningar. Utskottet noterar att fondavsättningar av det aktuella slaget tillämpats under en stor del av efterkrigstiden. Därvid har syftet varit att utjämna investeringsaktiviteten över konjunkturcykeln. Under senare år har emellertid detta instrument kommit att användas för att på mer eller mindre permanent basis subventionera fram investeringar.

Likväl ligger industriinvesteringarna på en mycket låg nivå och minskar f. n. ytterligare. På de olika investeringsfondskontona¹ i riksbanken har företagen f. n. 6.4 miljarder inestående. Det finns mot denna bakgrund anledning att betvivla att ytterligare en form av gynnsam skattemässig behandling av investeringar, som exempelvis den föreslagna avsättningen till vinstkonto skulle medföra, får några märkbara positiva effekter på investeringsvolymen. Det är uppenbart att andra faktorer, främst efterfrågan, kapacitetsutnyttjandet och räntenivån, spelar en vida större roll för investeringsverksamheten under de allmän-ekonomiska förhållanden som råder f. n. Däremot skulle de föreslagna vinstavsättningarna medföra ett inkomstbortfall för staten i storleksordningen 1 miljard kronor.

Även det andra motivet för de obligatoriska vinstavsättningarna – deras förmenta dämpande effekt på löne- och prisbildningen – kan ifrågasättas.

¹ Konton för investering i rörelse och skogsbruk, arbetsmiljö, särskilda investeringskonton, konto för allmän investeringsfond, samt tillfälligt vinstkonto.

1970-talets erfarenhet i Sverige, liksom utomlands där motsvarande system tillämpats, visar att vinstavsättningar av det aktuella slaget inte märkbart påverkar företagens förmåga att betala löneglidning resp. överpriser på insatsvaror. Anledningen härtill är att dylika avsättningar inte nämnvärt förändrar företagens soliditet eller räntabilitet. Därmed påverkas inte heller deras beteende i pris- och lönehänseende.

Sammanfattningsvis anser utskottet att den föreslagna förlängningen av lagen om tillfällig insättning på vinstkonto i riksbanken inte bör genomföras. Det är osannolikt att avsättningarna leder till högre investeringsvolym inom näringslivet eller att de bidrar till en starkare pris- och löneutveckling. Däremot skulle de medföra en anseelig belastning på budgeten, vilket via budgetunderskottens verkningar på ekonomin snarast bidrar till att försämra förutsättningarna för investeringarna.

Med det anförda avstyrker utskottet propositionens förslag om obligatorisk avsättning till vinstkonto under 1982 liksom motsvarande förslag i motion 57.

Det socialdemokratiska förslaget till *tillfällig vinstskatt* har som mål att devalveringen skall leda till en långsiktig konkurrenskraftsförbättring.

För att uppnå detta krävs en ekonomisk politik som håller tillbaka kostnadsstegringar. Dessa kan drivas fram dels av kompensationskrav till följd av importprisökningar, dels av den vinstuppgång som devalveringen medför. Sker denna lönsamhetsförbättring alltför snabbt och innan kapacitetsutnyttjandet nått en sådan nivå att företagen börjar öka sina investeringar, skapas stor risk för s. k. vinstinflation som kan urholka devalveringens resultat genom okontrollerad löneglidning och överefterfrågan på insatsvaror. Har denna process väl påbörjats visar bl. a. den internationella erfarenheten från 1970-talet att man mycket snabbt åter kan hamna i en ny devalveringssituation.

Mot denna bakgrund ansluter sig utskottet till motionärernas åsikt att regeringen redan under 1982 bör vidta åtgärder för att motverka uppkomsten av s. k. vinstinflation. Detta bör ske genom en viss tillfällig beskattning av de vinstökningar som kommer att registreras under 1982. I princip borde dessa vinstindragningar på lämpligt sätt återföras till näringslivet. Ett tänkbart sätt vore att föra de indragna medlen till 4:e AP-fonden för att förstärka dess möjlighet att bidra till näringslivets utbyggnad. Emellertid skulle en sådan lösning stöta på principiella betänkligheter, då det skulle innebära en ny finansieringsform för AP-fonderna genom att skattemedel skulle överföras till fonden. Den föreslagna beskattningen avser vinsterna under 1982 och blir aktuell för uppbörd först under 1983. Det bör därför vara möjligt att till dess utforma ett lämpligt system för att till näringslivet återföra de medel som den tillfälliga vinstskatten kommer att inbringa. Denna bör endast utgå på sådana vinstökningar under 1982, som överstiger 1981 års nivå med mer än 5 milj. kr. Vinstökningen utöver denna nivå bör beskattas med 20 %.

Utskottet finner att det i motion 46 framförda förslaget till tillfällig vinstskatt är ett lämpligt medel att motverka den vinstinflation som kan komma att genereras av den snabba lönsamhetsförbättringen under 1982. Utskottet ställer sig därför bakom det i motionen framförda yrkandet att regeringen snarast utarbetar ett förslag om närmare föreskrifter för en tillfällig vinstskatt i enlighet med de riktlinjer som anges i motion 46.

Av det nu sagda följer att utskottet avstyrker förslaget i motion 57 om införande av *omsättningsskatt på aktier*.

dels den del av utskottets yttrande som på s. 32 börjar med "Det nya" och på s. 33 slutar med "båda kommunförbunden" bort ha följande lydelse:

Frågan om omläggningens effekter – budgetmässigt och med avseende på hur företagen påverkas – ges i propositionen en anmärkningsvärt torftig behandling. Avsikten har uppenbarligen varit att det föreslagna systemet i ett fortvarighetstillstånd skall kostnadsmässigt ligga på ungefär samma nivå som det nuvarande. Det gäller beträffande kostnaderna för den offentliga sektorn som helhet. Om man ser på kostnadernas fördelning mellan staten och kommunerna, kan man konstatera att staten, som med dagens system svarar för ca 2/3 av kostnaderna, med det föreslagna systemet skulle få svara för hela kostnaden.

En övergång till ett system där investeringsavdragen görs i samband med redovisningen av mervärdeskatt innebär att företagen kan komma i åtnjutande av avdragen ett till två år tidigare än som är fallet med nu gällande system. Följaktligen kommer under återstoden av innevarande budgetår och under nästa budgetår statsbudgeten att belastas med dels 2/3 av kostnaderna för det nuvarande systemet, dels hela kostnaden för det nya systemet.

Denna tillfälliga belastning på statsbudgeten tas över huvud taget inte upp i propositionen. Dess storlek kan visserligen inte exakt beräknas, men det är ändå klart att det rör sig om avsevärda belopp. En relativt försiktig bedömning är att helårskostnaden ligger i storleksordningen 1 500 milj. kr.

Regeringens förslag innebär att skattesubventionens storlek sänks från nuvarande genomsnittliga 11,6 % av investeringskostnaden till 10 %. Å andra sidan skulle företagen få möjlighet att ta ut avdraget tidigare än förut. Slutsatsen blir att investeringskalkylen i det enskilda projektet inte påtagligt påverkas av omläggningen och att denna därför inte kan förväntas ge något nämnvärt utslag i investeringsverksamheten. Vad som däremot inträffar är att företagens likviditet ökar genom omläggningen.

Utskottet delar den i motion 46 gjorda bedömningen att en ytterligare ökning av företagets likviditet ingalunda är något som i dagsläget bör eftersträvas. Snarare torde motsatsen vara fallet. Detta, tillsammans med

den temporära belastning på statsbudgeten som omläggningen skulle innebära, talar enligt utskottets mening mot förslaget. Utskottet avstyrker därför förslaget till nytt system för investeringsavdrag och tillstyrker yrkandet att i stället det nu gällande systemet förlängs till att gälla t. o. m. utgången av 1982.

I propositionen föreslås vidare en i huvudsak oförändrad skatteskala för 1982. Utskottet noterar att denna skatteskala innebär oförändrade marginalsatser för 1982 vilket står i överensstämmelse med överenskommelsen mellan centerpartiet, folkpartiet och socialdemokraterna om reform av inkomstskatten. Utskottet, som i det föregående tagit avstånd från det i motion 8 framförda förslaget om en marginalsattesänkning redan 1982, har därför i detta stycke inga erinringar mot den föreslagna inkomstskatteskalan.

dels den del av utskottets yttrande på s. 33 som börjar med "Vad gäller" och slutar med "taxeras för" bort ha följande lydelse:

Vad gäller slopandet av den *särskilda skattereduktionen* har utskottet redan i våras ställt sig bakom att denna minskas, nämligen den del som motsvarar höjningen av det kommunala grundavdraget från 6 000 kr. till 7 000 kr. Med anledning härav beslutade riksdagen att förskottsutbetalningen av kommunalskattebeloppet år 1982 skulle beräknas efter ett korregerat skatteunderlag. Det skulle beräknas som om grundavdraget var 7 000 kr. i stället för 6 000 kr. I propositionen föreslås nu att det kommunala grundavdraget skall vara 7 500 kr. Detta förslag i propositionen är med andra ord en uppföljning av de riksdagsbeslut som fattades våren 1981. Även om utskottet inte anser dessa beslut vara välgrundade, ser det ingen anledning att nu gå emot detta förslag. Detta innebär bl. a. att det kommunala skatteunderlaget som kommunalskatterna beräknas efter kommer att skilja sig från det underlag som kommuninvånarna taxeras för.

dels den del av utskottets yttrande som på s. 34 börjar med "De av" och på s. 35 slutar med "av utskottet" bort ha följande lydelse:

I fråga om den *automatiska indexregleringen* av skatteskallorna delar utskottet de principiella invändningar som härvidlag anförs i motion 46. Den automatiska indexregleringen är inflationsdrivande, eftersom den bygger in kraftiga historiska prisstegringar i skatteskallorna. Det krävs då kraftiga löneökningar för att förhindra ökade inkomstklyftor, räknat efter skatt. Med hänsyn till de låga löneavtalen för 1982 är det därför motiverat att bryta upp den automatiska indexregleringen. Utskottet finner att förslaget i motion 46 om en *upjustering* av den s. k. basenheten för år 1982 till 6 800 kr. i stället för 6 900 kr., som föreslås i propositionen, skulle ge en uppräknings av skatteskallorna med 6,25 % vilket nära ansluter sig till löneökningstakten under 1982. Med denna justering ökas statsinkomsterna med 1 000 milj. kr.

jämfört med regeringens förslag. I motion 57 föreslås en betydande höjning av inkomstskatten bl. a. till följd av att ingen justering för inflationen görs. Följden av detta förslag skulle bli kraftigt höjda marginalskatter. Utskottet finner att detta förslag inte tar hänsyn till den långa rad av skäl som gjort en marginalskattereform nödvändig.

I propositionen föreslås att *pensionärernas extra avdrag* trappas av snabbare än vad som nu är fallet. Utskottet konstaterar att även socialdemokraterna ansluter sig till detta förslag på villkor att de tidigare reglerna för värdesäkring av pensionerna m. m. återställs. I motion 57 avvisas den snabbare avtrappningen av de extra avdragen. Utskottet finner för sin del att hänsyn till en rättvis fördelning av skattebördan, liksom starka statsfinansiella skäl, talar för förslaget i propositionen.

Innan utskottet kommenterar de i propositionen föreslagna nedskärningarna, vill utskottet påminna om att det föregivna syftet bakom de föreslagna nedskärningarna är att åtminstone till en del finansiera sänkningen av mervärdeskatten. Utskottet har i det föregående inte funnit regeringens argument för denna sänkning vara övertygande. Den eventuella önskvärdheten av de föreslagna nedskärningarna får således prövas med hänsyn till deras effekter i det enskilda fallet och inte med hänsyn till behovet att finansiera momssänkningen.

De största besparingarna i propositionen sker genom att pensionärernas förmåner reduceras. Detta sker dels genom en ytterligare urholkning av pensionernas inflationsskydd, utöver de redan genomförda, och genom en nedskärning av det kommunala bostadstillägget. Såsom påvisas i motion 46 skulle de nya reglerna för fastställande av basbelopp, om de hade tillämpats under 1980, lett till att en ensamstående pensionär med enbart folkpension och pensionstillskott skulle ha mist över 2 500 kr. Detta motsvarar ett inkomstbortfall på ca 12 % – och detta för grupper med en, absolut sett, mycket låg inkomstnivå. Utskottet delar uppfattningen att förslag med sådana fördelningspolitiska konsekvenser inte kan godtas.

I stället för att öka samhällets *insatser mot arbetslösheten* framlägger regeringen med propositionen 30 om vissa ekonomisk-politiska åtgärder en rad sysselsättningspolitiska förslag som är direkt ägnade att ytterligare förvärra läget på arbetsmarknaden. Genomgående träffar försämringarna de allra svagaste grupperna. Därmed överger regeringen de värderingar som präglat svensk arbetsmarknadspolitik i decennier. Arbetsmarknadspolitiken raderas. Detta kommer till tydligt uttryck i en rad av de åtgärder som regeringen föreslår.

AMS har i särskild framställning till regeringen begärt ytterligare 1 945 milj. kr. för beredskapsarbeten. Regeringen har bara anvisat 400 milj. kr. för

detta ändamål samt 200 milj. kr. för statligt byggande.

AMS har vidare begärt en höjning av bidraget för utbildning av personal som hotas av permittering eller uppsägning från 20 kr./tim. till 35 kr./tim. Regeringen har avvisat detta krav.

Följden blir nu att den öppna arbetslösheten stiger som en direkt följd av att regeringen vägrar sätta in traditionell arbetsmarknadspolitik med full styrka.

En rad andra nedskärningar på arbetsmarknadspolitikens område föreslås i propositionen: Stödet till kommunerna för planering av beredskapsarbeten avskaffas, stödet till handikappade för sysselsättning på den öppna arbetsmarknaden skärs ned, bidraget till de skyddade verkstäderna begränsas, omfattande nedskärningar på det regionalpolitiska området föreslås liksom så.

Utskottet delar den syn på de föreslagna åtgärderna som kommer till uttryck i motion 46. Alla till buds stående möjligheter måste utnyttjas för att bekämpa arbetslösheten. Utskottet ställer sig därför bakom kraven på att AMS tillförs de ekonomiska resurser som krävs för att fullt ut utnyttja möjligheterna att genom beredskapsarbeten och företagsutbildning ge sysselsättning åt arbetslösa. Utskottet finner vidare att de nedskärningar av det regionalpolitiska stödet som föreslås i propositionen är illa grundade. De alternativa finansieringsformer som anvisas i propositionen utgör inte något fullvärdigt alternativ.

I motion 46 framhålls att barnfamiljerna drabbas särskilt hårt av följderna av den borgerliga ekonomiska politiken. För att i någon mån kompensera dem för detta föreslås att *barnbidragen* höjs med 300 kr./år. Mot bakgrund av den snabba inflationen, som varit särskilt markerad i fråga om livsmedlen vilka väger särskilt tungt i barnfamiljernas hushållsbudgeter, finner utskottet detta förslag välmotiverat.

dels den del av utskottets yttrande som på s. 36 börjar med "Konstruktionen av" och på s. 37 slutar med "motion 46 avstyrks" bort ha följande lydelse:

I motion 46 redovisas utförligt hur det svenska näringslivets internationella konkurrenskraft påverkats negativt av den tekniska utformningen av riksbankens valutaindex. De vikter med vilka olika länders valutor ingår i indexen speglar inte tillräckligt väl resp. lands betydelse som konkurrent till det svenska näringslivet. Valutapolitikens utformning anges vidare vara av stor betydelse för möjligheterna att på lång sikt föra en framgångsrik anti-inflationspolitik. Mot denna bakgrund kräver motionärerna att valutapolitikens tekniska utformning ses över. Utskottet anser att behovet av en dylik översyn har dokumenterats tillfyllest under det gångna året och tillstyrker därför yrkande 2 i motion 46.

I motion 46 påpekas att regeringen nyligen luckrat upp *villkoren för kontokreditgivning* genom att upphäva kravet på 25-procentig amortering månaden efter resp. transaktion. Mot bakgrund av de privat- och samhälls-ekonomiska olägenheter som vidlåder kontokreditgivningen förordar motionärerna att 25-procentsregeln snarast återinförs. Utskottet finner för sin del upphävandet av denna regel vara omötkerad. Hela kontokreditgivningen är föremål för översyn i en offentlig utredning. I avvaktan på resultatet av denna finns ingen anledning att underlätta en expansion av kontokortshandeln. Utskottet ställer sig därmed bakom yrkande 3 i motion 46.

En sänkning av mervärdeskatten skulle ha inneburit betydande besparingar för kommunerna. Regeringen anser att dessa besparingar skall utgöra tillräcklig *kompensation för de ränteförluster* kommunerna åsamkas till följd av de nya utbetalningsrutiner för utbetalning av kommunalskattemedel, som riksdagen beslutade om i våras. Då utskottet i det föregående avstyrker sänkningen av mervärdeskatten, ställer utskottet sig bakom yrkandet i motion 46 om att riksdagen hemställer hos regeringen att förhandlingar snarast tas upp med kommunförbunden om kompensation för de nämnda ränteförlusterna. Yrkande 4 i motion 46 tillstyrks.

dels utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

1. beträffande *allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken* att riksdagen med bifall till motion 1981/82:46 yrkande 1 samt med avslag på proposition 1981/82:30 såvitt nu är i fråga och motionerna 1981/82:8 yrkande 1 och 1981/82:57 yrkande 1 godkänner de riktlinjer som utskottet förordat och som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.
2. beträffande *valutapolitikens utformning* att riksdagen med bifall till motion 1981/82:46 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om en översyn av valutapolitiken.
3. beträffande *villkoren för kontokortskrediter* att riksdagen med bifall till motion 1981/82:46 yrkande 3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om villkoren för kontokortskreditgivning.
4. beträffande *förhandlingar med kommunförbunden* att riksdagen med bifall till motion 1981/82:46 yrkande 4 hos regeringen hemställer att förhandlingar snarast tas upp med kommunförbunden om kompensation för ränteförluster till följd av de nya rutinerna för utbetalning av kommunalskattemedel.

Särskilt yttrande

Lars Tobisson, Bo Siegbahn och Staffan Burenstam Linder (alla m) anför:

I motion 8 (m) förordas besparingsåtgärder från den 1 januari 1982, som med ca 1 miljard kronor överstiger vad som föreslås i propositionen. Utskottet gör deras ikraftträdande beroende av i vilken takt de kan beredas i berörda riksdagsutskott. Vi anser att förslagen kan genomföras i enlighet med vad som sägs i motionen. Det utrymme som därmed skapas bör utnyttjas för att genomföra ett första steg redan 1982 i en marginalskattereform syftande till att nedbringa marginalskatterna till högst 50 % för den helt dominerande delen av de heltidsarbetande inkomsttagarna. Kombinationen av större besparingar och sänkta marginalskatter blir budgetpolitiskt neutral men skulle stimulera till ökade arbetsinsatser och allmänt sett få gynnsamma verkningar på vår ekonomi.

Tabellförteckning

Tabell 1	Sammanfattning av i proposition 30 redovisade besparingsförslag	6
Tabell 2	I motion 8 redovisade förslag till besparingar budgetåret 1982/83	11
Tabell 3	I motion 8 redovisade förslag till besparingar fr. o. m. 1 januari 1982	12
Tabell 4	Budgeteffekter av i motion 46 redovisade förslag	17
Tabell 5	Budgeteffekter av i motion 57 redovisade förslag	19
Tabell 6	Försörjningsbalans 1980–1982	21
Tabell 7	Bytesbalans 1980–1982	22
Tabell 8	Prognoser för konsumtionsutveckling 1982	22
Tabell 9	Effekter på statsbudgeten av i proposition 30 redovisade förslag	25
Tabell 10	Budgetmässiga effekter av de föreslagna åtgärderna i proposition 30 och partimotioner från moderaterna och socialdemokraterna	28
Tabell 11	Realekonomiska effekter år 1982 av förslagen	29
Tabell 12	Budgeteffekter enligt utskottets förslag till riktlinjer	35

Innehåll

Inledning	1
Propositionen	2
Motionerna	7
Utskottet	20
Den internationella utvecklingen	20
Den inhemska utvecklingen	21
Förslagens budgetmässiga konsekvenser	23
Förslagens realekonomiska effekter	29
Utskottets sammanfattande bedömning	30
Övriga motionsyrkanden	36
Hemställan	37
Reservation (s)	38
Särskilt yttrande (m)	51
Tabellförteckning	52

